

Andrej
Hieng

Lažna Ivana

Romantična komedija

Noč. Luna sije in zelo je svetlo. Dvorišče gostilne na samem: vsenaokrog zidovi, nekaj oken, nekaj vrat, v ozadju velik porton z zapahi. Časi so divji in takšna krčma mora biti skoraj trdnjava. Gostov menda ni, čeravno v nevidnih hlevih hrzajo konji in se njihovo hrzanje spleta z žvenketom verige, ki jo razburjen pes vlači sem in tja; kar je še glasov, prihajajo čez zidove in čez porton: volčje zavijanje, klenkanje zvona v daljavi.

GOSPA KUNIGUNDA sedi ob razsvetljenem oknu v pritličju in prešteva denar. Skrinjica, mošnje, nekaj denarja pa je kar tako razsutega po mizi. Tudi okno nad njenim je razsvetljeno. Tam stoji GOSPOD PETER. V rokah drži knjigo, pregiba ustnice — bere ali pa moli.

KUNIGUNDA: Denar preštevam. Pridite pogledat!

PETER: Ne, gospa Kunigunda! Ne bom prišel!

KUNIGUNDA: Osem stopnic, nič več . . . Dekle spijo. Ali naj jaz . . . ?

PETER: Stol sem postavil pod kljuko.

KUNIGUNDA: Ni potrebno! Ne bom rinila gor: svoja leta imam in svojo težo. Zrela hruška sama pade. Prišli boste! (*Tehta mošnjo na dlani.*)
Precěj se je nabralo: tale mošnja, ki jo imam zdajle v rokah, tole je vitez Marsaški . . .

PETER (*pripre knjigo*): Kdaj . . . ?

KUNIGUNDA: Dve leti bo.

PETER: Kje . . . ?

KUNIGUNDA: V kleti. Bil je velik pivec pred bogom. Potoval je v Nancy. En dan in eno noč je bil pri nas. Za slovo je počenil pod sod, ker se je hotel še enkrat nalokati. Dobil je vrečo na glavo.

PETER: Oh! Ste mu pustili vsaj toliko časa, da je svojo dušo . . .

KUNIGUNDA: Na te reči pazimo! Iz vreče je trikrat poklical svetega Miklavža. Sveti Miklavž je zavetnik popotnikov.

PETER: Ja! Seveda! — Kam ste ga zakopali?

KUNIGUNDA: Neumno je, da me to sprašujete. Duša je pri bogu, za mrhovino pa se v naših krajih komaj kdo briga. — Volkovi se brigajo. Jih slišite?

PETER: Slišim. — Tudi zvon. — Kje bi to moglo biti?

KUNIGUNDA: Sveti Janez v Polju. Vitez Durand že ves teden divja naokrog. Njegovi hlapci so črni od saj. — Kmetom zvon ne bo pomagal. Kdo naj ga sliši?!

PETER: Bog!

KUNIGUNDA: Saj ga komaj midva slišiva! Bog je daleč. Nekaj kmetov bo ušlo z živino, druge bo vitez Durand spekel. (*Šteje denar.*) Dvaindvajset, triindvajset... Vpričo viteza Duranda sem jaz prav majhna ščuka.

PETER: Nimate se kaj pritoževati, gospa Kunigunda! Tale vaša krčma je kakor vrše pri mlinu: vse ulovite. — Koliko ste jih v celem pospravili?

KUNIGUNDA: Ne zapisujem! Ne znam pisati. Denar se je spremašal. Enkrat je isto kot stokrat! Navada. Recimo, da smo potolkli vsakega dvajsetega popotnika: podjeten stotnik na enem pohodu pomalica desetkrat toliko ljudi. Res pa je, da ti stotniki denarja ne znajo držati: priteče, odteče.

PETER: Molil bom za vaše zveličanje, gospa Kunigunda.

KUNIGUNDA: Zelo bi me zveličali, gospod Peter, če bi se spustili po tistihle osmih stopnicah. Neumno je, pa je res, da sem se navadila na vas in da se mi cedijo sline, ko vas slišim, kako škripljete nad mano... Pol leta ste v hiši, zastonj vas hranim, niti božjaka nimate...

PETER: Ker nimam denarja — imam glavo!

KUNIGUNDA (*med smehom*): Dobro ste premislili, preden ste se naselili v razbojniški krčmi. — Preklete mrhe!

PETER: Kakšne mrhe?

KUNIGUNDA: Volkovi. — Ti si res poseben človek. Kdo si? Kaj si in od kod? Kdaj boš šel? — Ne vem.

PETER: Jaz tudi nič ne vem...

KUNIGUNDA: O meni? (*Čez čas, ker ji Peter ne odgovori.*) Cepec! Oh, Bedak! Ko bi vrgel knjigo v kot in prišel dol in me slekel in bi skupaj celo noč drobila slamo v slamnjači, bi zvedel tisto, kar sploh lahko zvedo o kakšnem človeku. (*Zapoje.*) Na slamci se poznalo je, da sta ležala dva... — Prišel si pod večer, spominjam se: v rokah si držal molek, pobožno si mencial s tistimi debelimi nogami, ampak izpod obrvi si bolščal ko bik, preden zaskoči, čutila sem, kako pada obleka z mene.

PETER spusti knjigo iz rok in si za hipec pokrije obraz. V tišini nenadoma spet zrastejo glasovi, ki so nam jih bile besede zakrile: volkovi, daljni zvon, konji, pes na verigi. Ko PETER čez čas spregovori, mu teče dih globoko, pobožni zanos njegovih besed pa je v čudnem neskladju s silaško, kosmato pojavo.

PETER: Ko je tiran Maxentius v tretje dal poklicati devico Katarino in ji ukazal žrtvovati malikom, če naj se reši strašnih muk in smrti, mu je devica odgovorila: »Svoje meso in svojo kri hočem darovati Jezusu

Kristusu. On je moj ljubi, moj pastir in moj soprog!« — Jaz pa sem s svojimi očmi videl devico Ivano, ko je stala pred sodniki in ko je stala v ognju . . . Devišstvo je tisto . . .

KUNIGUNDA: Devišstvo je puščobna zadeva! Vojaška zabava! Kaj misliš, koliko devišstva bojo nocoj okomandirali pri Svetem Janezu v Polju?

PETER (*slovesno*): Tudi vi ste bili nekoč devica!

KUNIGUNDA: Ovčke sem pasla, pela lepo . . .

PETER: S čistim očesom strmela v nebo . . .

KUNIGUNDA: Ja, gospod Peter! Potem me je sveti Peter tega odvadil, ko sem romala k njemu v Rim. Sedemnajst let sem imela. Prišli smo do mesta, ki se imenuje Siena.

PETER: Ne maram poslušati, gospa Kunigunda! Molčite!

KUNIGUNDA: Vsaj desetkrat sem vam že skušala povedati to zgodbo, pa me ne spustite čez prve besede. Vi bi bili edini, ki bi mu . . . Zakaj se branite?

PETER: Pridite čisto k oknu! Poglejte me!

Oba se nagneta čez okenske police: ona strmi kvišku, on se sklanja, s pogledom raziskuje njen obraz.

KUNIGUNDA: No . . . ?

PETER: Res je!

KUNIGUNDA: Kaj?

PETER: Celo zdajle se mi zdi, v tejle mesečini . . . Vidim tisto, kar sem videl prvi večer . . . Stali ste na pragu, ko sem prihajal, zadnje sonce ste imeli v laseh, vaš pogled se je odpiral kot hiša. V hiši sem videl devico.

KUNIGUNDA: Mene?

PETER: Devico! *Ivano!* — Vem, da je bila nekoč pri vas, povedali so mi. Spet bo prišla. Zato sem ostal.

KUNIGUNDA (*ostro, nemirno*): Ne! Nikoli je ni bilo sem! Vsi vprek lažejo! To so štorije starih bab in kaplanov! Nobene device! Nobene Ivane!

PETER: Vi, gospa Kunigunda, ste napravljeni iz dveh ljudi. Bog mi je priča, da imate dva obraza!

KUNIGUNDA: In eno samo — že veš kaj . . . Tista mi pa komandira.

PETER, ki je vse dotlej govoril maziljeno, nežno in globokoumno, se strese, kot bi ga nekaj pičilo, zakolobari z rokami in prične na ves glas kričati.

PETER: Jasno! Seveda! Ali mislite, da sem slep?! Prvo noč sem že videl ritasto kobilo, ki je šla v hlev. K hlapcu! Vajina nemarnost je smrdela bolj od hleva. In on ti je vsa leta pomagal moriti!

KUNIGUNDA: On!

PETER: In on je metal ljudi v reko, da jih ne bi bilo treba pokopavati . . .

KUNIGUNDA: Kaj se dereš ko sveti Janez Krstnik?! Saj nisem tajila! On je bil, seveda! Edini, ki ni hotel nič več, kot sem mu sama dala. On nima posebnih želja, ta fant. On pozna mene, to krčmo, najine mrliče, najino klet, reko, konje . . . Ostal bo zraven mene, ko bojo vsi odšli . . . On me bo molče pokopal . . . in tudi če me bo vrgel v vodo, se ne bo nič spremenilo . . .

PETER: Navsezadnje ni fant ničesar kriv . . . Kje je nocoj?

KUNIGUNDA: Potepa se. On je volk. Naj se potepa. Nazadnje se le vrne. Na svojo roko straši kmete, da bi mu dali pijače.

PETER: Večkrat sem govoril z njim.

KUNIGUNDA: Vem. Brez haska. On je moj.

Hkrati se odmakneta od okna; KUNIGUNDA prične pospravljati denar, PETER znova vtakne nos v knjigo. Zvon je utihnil, tudi volkovi so jo menda ubrali proti gozdovom.

Napravi se globoka tišina, komaj pa dozori, jo pretrga kričanje hripavega moškega glasu, ki se naglo bliža. Spušča se po strmi poti, kamenje ropoče, v nočni tihoti je slišati kot bi se trgali plazovi, zato tudi kričanja ne razločimo prav dobro, samo nekatere besede.

MOŠKI GLAS: Marš! — Čakaj, hudobec nemarni! — Če še bolj meži-kaš . . . — Ne! Mene ne boš! — Tamle si, saj te vidim . . . Spakuj se, kar spakuj se! — Vidiš nož?! Jaz imam nož! — Zgini, ti pravim! — Svinja! — Nič se ne bojim! Sploh se ne bojim! — Stran! . . .

Koraki pridrvijo do portona, nekdo silovito zabobna po vratih, panično kričanje —

MOŠKI GLAS: Odprite! Hitro! Odprite!

GOSPOD PETER se nakremži, mirno zapre knjigo in prisluhne. KUNIGUNDA pokrije denar.

PETER: Dočakali ste . . .

KUNIGUNDA stopi na dvorišče in se napoti proti portonu, ki se kar stresa pod udarci pesti.

PETER stopi k oknu.

KUNIGUNDA odpahne velika vrata. Na dvorišče se opoteče hlapec GABRIJEL, zakolovrati naprej, obenem pa zamahuje z rokami, češ naj gospodarica hitro spet zapre; sesede se na staro sedlo in se otresa, kot bi ga bili ravnokar povlekli iz vode. Precej mlad je še, sicer pa kosmat, opraskan in umazan po pijanski šegi. Mrmra v brado —

GABRIJEL: Prekleta lumparija! . . . M e n e ! . . . Kar takole! . . . O, ne, gospod, o, ne! . . .

KUNIGUNDA, ki je bila medtem zapahnila vrata, pride k njemu, se na široko vstopi in pljune.

KUNIGUNDA: Fuj! Spet si se ga nažrl ko svinja! Cele noči kolovratiš naokrog, kmete strašiš in jih pumpaš za žganje, nazadnje pa tebe samega strahovi preganjajo . . . Tamle spodaj je klet, pri vratih visi ključ, nikoli ti nisem branila, če ne moreš drugače . . . ampak, nikar mi ne prodajaj po svetu tistega, kar je samo naše! Ti česa manjka? Sem te zapirala?

GABRIJEL (*zmedeno in jezno*): Za vsakim drevesom je eden! . . .

PETER (*se na oknu zasmeye*): Seveda! Jasno!

GABRIJEL: Molči! Tebe so prvega poslali, da bi cesto razkopal in ji zaprl pot . . . Zmerom si poskušal!

KUNIGUNDA: Kakšno cesto? Komu?

GABRIJEL: Devici Ivani. — Prišla bo!

Fant je povedal čisto potihem, kot bi mu otrpnile ustnice. KUNIGUNDA stoji nepremično, PETER nenadoma zakrili z rokami.

PETER: Oh! Oh! . . . Kaj si rekel?!

Iz velike daljave se spet oglasi zvon, ki pa ne klenka več za pomoč; rahlo se ziblje na sapah.

KUNIGUNDA pograbi keblico in pljusne GABRIJELU vodo v obraz.

PETER štorklja so stopnicah navzdol.

KUNIGUNDA: Strezni se, človek! Kakšne oslarije tveziš?!

GABRIJEL: Videl sem jo! Prišla bo tod mimo! Prišla bo sem! Vem! Vso pot sem tekkel, da bi povedal. Lovili so me, pa me niso ulovili. Nočejo, da bi povedal. Sovražniki so jo opazili. Nje ne morejo zadržati . . . Tudi mene niso mogli . . . Goreča polena so lučali za mano . . . Skale so navalili na cesto, dvanajst jih je bilo in so metali z obeh strani brega . . . Eden je bil v kuti, tamle pod klancem, kazal mi je jezik, dolg, rdeč jezik . . .

PETER je prišel na dvorišče. Stoji ob vratih, oči se mu svetijo, sprašuje s stisnjenim glasom, kot bi mu šlo za glavo.

PETER: Kje si jo videl?

KUNIGUNDA: Pijano šemo je videl!

PETER: Ni pijan! Nocoj ni pijan!

GABRIJEL: Stal sem pod Martinovo pojato . . .

KUNIGUNDA: Ležal je v jarku, ker ga noge niso več nesle!

GABRIJEL: Gledal sem, kako gori Sveti Janez v Polju. Potem se je nenkrat prikazalo! Prišla je iz bukovega gozdiča pod znamenjem. Jahala je po nasprotnem bregu. Oklep se ji je zelo bleščal. Spodaj v Polju

je gorelo, pa mesec . . . Ozrla se je proti meni. Videl sem, da ima obraz oblit s solzami.

PETER: Je sama?

GABRIJEL: Sama! Potem sem naenkrat zagledal otroka v srajčki. Po stezi je tekel proti njej, s culo v roki. Ustavila se je. Skočila je s konja, pokleknila v travo. Otrok je razvezal culo.

KUNIGUNDA: Kako si vedel, kdo je? Se ti je iz pesnega žganja posvetilo?!

GABRIJEL (*stegne roko, pokaže Petra*): On jo je nekoč videl . . . Imela je kopje s praporom!

KUNIGUNDA: Laže!

GABRIJEL: On mi je povedal, kakšna je . . .

KUNIGUNDA: Za mojim hrbtom! . . . Rad bi te naščuval zoper mene.

On dobro ve, kako se pijancem vlada . . . Povestice za pijance! . . .

PETER (*še zmerom nepremično, ob vratih*): Kaj je bilo potlej, Gabrijel?

GABRIJEL: Luč.

PETER: Si kaj slišal?

GABRIJEL: Ne . . . Pravzaprav: zvon . . . Nič drugega . . . Zakril sem si oči, ker nisem mogel več gledati, takšna svetloba . . . Ko sem oči spet odprl, je bil tisti breg prazen in samo mesec . . .

PETER se odtrga od vrat, pride na sredo dvorišča, ustavi se nekaj korakov od GABRIJELA in KUNIGUNDE.

PETER (*slovesno*): Verjamem! Videl si jo. Vse se bo spremenilo. — Vse ti bo odpuščeno, čeprav njej (*pokaže na Kunigundo*) morda ne bo . . .

KUNIGUNDA se zasuče, plane k zidu, na katerem visi velik, srpast nož za krčenje gošče, pograbi ga in ga pomoli GABRIJELU.

KUNIGUNDA: Ubij ga! Pri priči!

GABRIJEL (*se skobali na kolena, zmajuje z glavo, mrmra*): Ne! Zdaj ga ne morem . . .

KUNIGUNDA: Primi! Udari!

PETER: Ne bo me udaril, gospa . . .

KUNIGUNDA: A ne vidiš, kaj hoče?! Rad bi naju spravil narazen! Nama greh, njemu brez greha dobiček! Mene je zalezoval, tebi meša glavo . . . Sovraži naju, ker sam nikoli ni imel dosti moči, da bi opravil, kar je treba opraviti! Tebe in mene, Gabrijel! . . . Poglej, kakšen človek je!

GABRIJEL vstane, pogleda od enega do drugega, vzame KUNIGUNDI nož iz rok in ga stisne k prsim.

GABRIJEL: Saj vem, kakšen je. On je potuhnjen pes, in če bi ukazala kdaj prej, bi ga potolkel. — Nisi ukazala, ker ni on tebe zalezoval, ampak si ti njega. Tako je to! — Sploh pa ne misliš zares . . .

KUNIGUNDA: Hudičevo zares mislim! Če ga ne spraviva s poti, bo on naju, in vse te lepe čenče . . .

GABRIJEL (*ji prereže besedo, govori mirno in zanesljivo, kot bi ga vodila neka zunanja sila*): Ne mara device Ivane, sovraži jo, vseeno pa jo je nekoč videl in lahko priča, kdo je!

KUNIGUNDA: Znorel si! Kje si pil?! Kaj si pil?! Kdo ti je zavdal?! Pojdi v klet in si še natoči! Pij! Včasih pomaga. — Vrni mi nož!

GABRIJEL: Ne bom ti ga vrnil! Ni časa za te reči, ker bo nočno prišla . . .

PETER pride še bliže, zelo pozorno vpraša —

PETER: Zakaj si mi rekel pes? Zakaj si rekel, da sovražim device?

GABRIJEL plane, kot bi se nekaj v njem sprožilo, z nožem grozeče zamahuje nad Petrovo glavo in sope —

GABRIJEL: Oh, beštja strupena! Bojazljivec! Usranè! Potuhnjena reva!

PETER (*mirno*): Vprašal sem, zakaj . . .

GABRIJEL: Sprašuješ, moj bog! . . . Zakaj?! . . . Zato, ker ji nisi pomagal! Videl si jo med biriči . . . videl si jo na grmadi . . . nisi pomagal! Stisnil si rep med noge . . .

Tedaj se zgodi nekaj prav čudnega: mogočni, kosmati PETER si pokrije obraz z dlanmi, pretresljiv vzdih se mu utrga, potem se zasliši izpod dlani vekanje, ki je podobno pasjemu zavijanju ob luni.

Pes za zidom se mu pri priči pridruži.

GABRIJEL povesi nož, debelo gleda, KUNIGUNDA pa se nenadoma sproži v krohotaње, ki mu kar noče biti konca; z dlanmi se tolče po stegnih.

KUNIGUNDA: Crknila bom od smeha! Saj to je mesec! . . . Mesec jima je zmešal pamet! Jasno! In še psu! Gospod Peter in luna! . . . Hohoho! Devica! . . . Ojej! Ojej!

Na desni, visoko zgoraj, se razmaknejo polknice. V svetlobi oljenke se prikaže prastaro žensko obličje. To je dekla BETI. Ves čas govori v rimah in navzlic starosti z glasom, ki brni ko zvon.

BETI: Kaj se godi, gospa? — Oh, divja dedca dva! Huda norca sta oba!

KUNIGUNDA: Ja!

BETI: Moški nesrečo nosi, sam si smrt izprosi. — Kdor ima med nogami tisto stvar, pameti mu ni mar. — Kri jima puščaj, nič ne popuščaj!

KUNIGUNDA: A druge dekcle spijo?

BETI: Spijo! — Coprnice letijo, device v nebeškem gartlcu rožce sadijo.

KUNIGUNDA: Zapri!

BETI: Ne bom!

KUNIGUNDA: Pa zijaj, če hočeš! Saj ničesar ne razumeš, sova stara . . .

PETROVO vekanje je ta čas presahnilo. *Dlani ima še zmerom na obrazu. GABRIJEL gre k njemu in ga strese za ramo. Potem PETER spusti roke. Moža se gledata.*

GABRIJEL: No...?!

PETER: Res nisem pomagal.

GABRIJEL: Saj nihče ni...

PETER: In po pravici bi me mahnil s tistimle železom. Tudi ti nisem potreben za pričo.

GABRIJEL: Kako da ne...?!

PETER: O n a je tamle. (*Nenadoma z grobno resnobo, počasi, svečano.*) Gospa Kunigunda, v imenu svete Katarine in svete Margarete, ki sta priprošnjici naše device Ivane... rotim vas, povejte temu fantu po pravici in resnici...

KUNIGUNDA se še zmeraj smeje, trikrat zapored pokaže bosanski grb v smeri proti PETRU.

KUNIGUNDA: Tule imaš Katarino!... Tule imaš Margareto!... Tule imaš Ivano, osel kronani!

PETER: Kunigunda, pomislite vsaj enkrat...

KUNIGUNDA: In mene tudi lahko prišteješ!

GABRIJEL: Kaj imata...?! O čem govoriš?!

PETER vzdigne desnico, kot bi pridigar prosil tišine, ali pa tako, kot človek, ki po temeljitem razmisleku prisega.

PETER: Jaz sem devico videl od daleč, ona — gospa Kunigunda, pa naj še tako tajni — ona je živela z njo pod isto streho!

GABRIJEL (*razburjeno*): Kako...?! Kako...?! Pod kakšno streho?!

PETER: Pod t o l e streho! — Pred devetimi leti. Tukaj so vojaki Ivani dali prvi meč v roke, tu je prvega konja osedlala.

GABRIJEL skoči proti KUNIGUNDI in razkrili roke, kakor bi jo s to kretnjo spraševal, ali je res. Tedaj se KUNIGUNDE poloti posebna vrsta norčavosti: poplesuje pred GABRIJELOM, ki tišči za njo, obpleše vse dvo-rišče, z rokami si napravi trobljo pred usti in trobi. — Stara BETI na oknu se sladko smeje.

KUNIGUNDA: Trarararatata... Trarararatata... Vol za otepom sena rine, neumen možki pa za soldaško trobento... Kar naslikajta si jo, svojo Ivano! Trarararatata... Jaz je nisem videla nikoli in mi tudi ni do tega! Trarararatata... Hej, Beti, a si ti kdaj videla kakšno devico v naši krčmi?

BETI: Devišta cvet lepo diši, vendar se hitro posuši. — Soldat navajen je krvi, devišstvo se mu ništrc zdi...

GABRIJEL: Stoj!

KUNIGUNDA se res ustavi.

Ko je GABRIJEL ob njej, ga nenadoma zgrabi, njene močne roke ga drže kakor primež, govori mu hitro, gosto, kot bi se bala, da ji bo ubežal, preden bo dorekla.

KUNIGUNDA: Ne bom te pustila, da bi rinil v te norosti! Vajino Ivano so sežgali pred sedmimi leti v Rouenu! Pepel so vrgli v reko. Rekli so: Coprnica. Meni je vseeno, ali je bila coprnica ali ni bila! Ni je več! Pravilno! Nič ni spremenila! Nihče ne more ničesar spremeniti! Oslarije, domišljije! Svet je ena velika mesarija, nič drugega, ampak jaz hočem imeti s v o j o mesarijo! Zase! Za svoj račun! Zakaj pa jaz ne bi smela, če je vse tako, kot je...?! Na svojem sem! Tule jaz gospodarim! Ti boš ostal z mano. Pomagal si mi in pomagal mi boš še naprej! Nekoč bo vse tvoje... Kakšna Ivana neki?!... Nič, nič, čisto nič ni spremenila!

PETER: Pusti fanta!

KUNIGUNDA: Bi ga ti rad...? Oho!... Si na to plat udarjen?!

PETER začne delati z roko velike križe, kot bi se branil hudiča, ki leze iz nje. KUNIGUNDA spusti GABRIJELA; fant se opoteče, zgrabi se za glavo, šepeta —

GABRIJEL: Saj ti ne veš... saj nič ne veš...

PETER: Niste ga vprašali, čigav je, ko je prišel in...

KUNIGUNDA: Če se sestradan maček privleče k hiši, mu dam jesti in nič ne poizvedujem, katera mačka ga je skotila!

GABRIJEL: Angleži so pomorili vse moje. Samo jaz sem ušel... Devica pa je potolkla Angleže, devica...

KUNIGUNDA: In tudi *midva* sva marsikoga, ljubček, sladki moj...

GABRIJEL (*kot bi je ne slišal*): Če bi prišla še enkrat in opravila do konca...

KUNIGUNDA: Hlapec! Hlapec! Kam rineš?! O čem kvasiš?!

PETER (*dostojanstveno*): Angeli skoz vsakršna usta govorijo, gospa Kunigunda!

KUNIGUNDA: Skoz tvoja govorijo tvoje neumne knjige! — Bedaka! Jaz se požvižgam na to, da je menda tista dekla nagnala Angleže in imamo zdaj nekakšnega francoskega kralja! Požvižgam se! Kaj se je spremenilo?! Nič! Naši gospodje so njihovi gospodje, njihovi gospodje so naši gospodje, ista branša! Če ti kdo hišo podkuri, če ti živino odžene, če ti ženo zakolje, če ti hčerko povalja — a ti bo kaj prida mar, ali laja vate po angleško ali po francosko?! Vsako noč gledata, kako ropajo tod okoli, tudi nocoj... Kdo to počne? Vitez Commercy! Gospod Didier! Gospod Durant! Gospodje škofje iz Metz, iz Toula, iz Verduna... Po francosko, nič po angleško!... Na poljih žito zažgejo, da bi jim svetilo, ko po vasi telice in punce lovijo. Kakšen hasek

od vsega tistega deviškega rokovnjaštva pred osmimi leti...? Povestice! Vidva pa: Ivana!... In: Katarina! Margareta! Povestice!

KUNIGUNDA stopa naokrog po dvorišču. Z iztegnjenim prstom kaže, kje so grobovi njenih gostov.

KUNIGUNDA: Tule imava trgovca Durandruja. Žilav vrat. Menda se spominjaš?! — Pek od svetega Jakoba. Sploh vedel ni, kdaj ga je spodneslo! — Tisti golšavi Nmec. — Suknar. Skopuh... Njihov denar mene varuje! (*GABRIJELU, s strastjo.*) In tebe tudi, da boš vedel! Samo to je, nič drugega!

PETER: Apage! In nomine...

Ne pride do besede: starka na oknu se sladko zasmee; kot bi popevala, niza svoje rime.

BETI: Dva dedca lahko imaš, če hudiču dušo daš. — Dam, daš, dá, zlodej dušo ima! — Hudobec pod zemljo tiči, za tvoje cekine skrbi...

GABRIJEL nepremično strmi v Kunigundo. Z mokrih las mu teče po obrazu, pa se niti ne otreša več.

GABRIJEL: Povej: je bila v tej hiši, ali ni bila?

Nič odgovora. Slišati je samo starkino hihitanje in verigo, ki jo razburjeni pes vlačí po pesku in kamenju.

Naenkrat:

Cin!cin!cin! — majhen srebrn zvonček zacinglja na klancu in se počasi bliža. Cin!cin!cin! — Drobni koraki prihajajo.

Starka na oknu vzdigne obraz, posnema —

BETI: Cin! Cin! Cin! Božji sin...

PETER: Ne!

Zvonček še kar prihaja.

Koraki se ustavijo. Trkanje pri vhodnih vratih. Dva prijazna ženska glasova.

PRVI GLAS: Ho-oj! Ho-oj! Dobri ljudje!... Ali že spite? Hola! Ho-oj!

DRUGI GLAS (*poje*): Roko belo je stegnila,
sladko se je nasmehnila:
»Pastirička, dete moje,
zdaj zapusti ovce svoje,
meč pograbi...«

PRVI GLAS: Ho-oj! Odprite, prosim!

KUNIGUNDA: Nikomur ne odpiramo! Pojdite naprej!

GABRIJEL se požene proti vhodnim vratom.

KUNIGUNDA: Ne dovolim! Stran od vrat!

PETER nenadoma zgrabi KUNIGUNDO, ki se otepa; šele zdaj vidimo, kakšen silak je.

PETER (*Gabrijelu*): Odpri!

KUNIGUNDA: To je moja hiša! Bedaka! Osla! — Spusti me! Spusti me, ti rečem!

GABRIJEL je medtem odpahnil.

Pod obokom portona stojita dve popotni nuni in se na moč prijazno smehljata.

Prva je SESTRA MONIKA: Sloka, dolgovrata, zgovornih, gosposkih rok, ptičje okretna in pri priči vidimo, da ona komandira. V levici ima hlevsko svetilko, v desnici popotno bisago, ki pa je iz žameta in vseppek pošita s svetinjcami, školjkami, suknenimi rožami, glinenimi vrčki in celo majhno, oslovsko podkvijo.

SESTRA VERONIKA je bolj okrogla in spodrecana. Ona poje. Nosi hrastovo vejo, ozaljšano s cvetjem.

MONIKA: No, pa sva prišli! . . . Lepo vas pozdravljava, dobri ljudje, in tudi blagoslavljava, čeprav je zdaj že očitno, da tej hiši blagoslov ni potreben, toda, kajne, blagoslov ni nikoli odveč, dobrih misli nikoli preveč . . . Oh, to je torej . . . Dogodki so naju skoraj prehiteli: bolj ko človek pazi, rajši zamudi, ura se ti zmuzne, umazani vojaki ti skačejo na pot, smrdijo ko zlodej, toda vojaki zmerom smrdijo, takšen je njihov posel, to je po vsem svetu tako, nič ne pomaga, po moji sodbi nikoli ne bo drugače. Ona je vojaški smrad brez težave prenašala, kar gre pripisati posebni pomoči, ki je je bila deležna, da bi opravila, kar ji je bilo naloženo . . .

Vsi navzoči so otrpnili pod slapom MONIKINIH besed, ona pa veselo stopica po dvorišču sem in tja, se razgleduje, odkriva vrata, sploh ne opazimo, da je prišla z dolge poti.

SESTRA VERONIKA je počenila na sredo dvorišča, hrastovo vejo drži kakor zastavo, poje.

VERONIKA: Pastirička, dete moje,
zdaj zapusti ovce svoje . . .

MONIKA (*jo prekine*): Nikar, sestra Veronika! Pesem je nedvomno spodbudna, ampak, včasih se moramo ljudje kaj pomeniti in prejele smo ugotovili, da nas dogodki prav zahrbtno prehitvajo . . .

GABRIJEL (*strmi vanjo, hlastno*): Vi ste torej . . . Tudi vi . . . ?

MONIKA: Seveda, prijatelj! (*Dvigne svetilko in mu posveti v obraz.*) Očedite se, prosim! Po žganju smrdite!

PETER: Prišli ste, da bi . . .

MONIKA: Kajpada! Jasno! — Dovolite . . .? (*Zdaj tudi PETRU posveti v obraz.*) Vi ste se pa zgubili, gospod, in po moji sodbi bo težko najti pot nazaj . . .

BETI se nagne čez okno.

BETI: Nazaj, nazaj! Ko bo mlaj! — Osel konja zajaše, nuna z vislic vrv opaše . . .

SESTRA VERONIKA se prisrčno smeje, maha starki na oknu. Tedaj se KUNIGUNDA navsezadnje reši osuplosti, ki jo je prikovala in ji zavezala jezik, Vstopi se pred MONIKO in zasika —

KUNIGUNDA: Ven!

MONIKA (*sladko*): Kako ste rekli, prosim?

KUNIGUNDA: Rekla sem »ven«! Pri priči bosta pobrali svoje cape in se skidali! Poznam potepuške nune! Zelo dobro vas poznam! Pride ti takole sredi noči, tveze, laže, do poldneva si že okraden!

MONIKA (*dene prst na usta*): Pssst! Pssst! Tiho, dobra žena! Nikar tako! No, znano je, da hude začetne besede veliko sladkih zarodijo . . .

KUNIGUNDA: Zaprli smo krčmo! Ne sprejemamo gostov! Marš!

MONIKA: Sestra Veronika, povejte dobri gospodinji, kaj naju je pripeljalo, po kakšnih opravkih sva prišli, čeprav, seveda, ne verjamem, da ona tega ne ve . . .

SESTRA VERONIKA urno vstane. Oprta na vejo pripoveduje, kar ji je ukazano. Mil smehljaj ji obroblja ustnice. Govori, kot bi se bila naučila na pamet.

VERONIKA: Imenujem se sestra Veronika. Potujem s setro Moniko, ki jo vidite tamle. Veliko sveta sva obhodili. Prihajava iz mesta Rouena. Naznanjava vrnitev device Ivane, po mestu Orléans imenovane. Devica ni zgorela na grmadi. Po čudežu se je rešila. Vrača se po poti, po kateri je nekoč prišla, da bi . . . da bi . . .

Zatakne se ji, ne zna naprej; MONIKA ji skuša pomagati, ko ji to ne uspe, sama povzame besedo.

MONIKA: . . . da bi utrdila kraljestvo francoskega kralja, da bi dokončno pregnala hudobne Angleže, da bi dokazala moč čudeža, ki je v pravi veri . . .

Poslednje besede so povsem začarale PETRA in GABRIJELA. PETER svečeniško dvigne roke, GABRIJEL pa se vrže MONIKI k nogam in ji oklene kolena.

PETER: Virgo beata, virgo sancta . . .

GABRIJEL: Hvala! Hvala! Tudi vi veste! . . . Jaz sem jo nocoj videl! . . .
Prihaja! . . . Ona bo . . . Meni so Angleži pobili . . . Zagotovo . . . Tudi
vi veste, častita sestra . . .

Medtem:

KUNIGUNDA sname bič s stene in upogne bičevnik v roki, kot bi ga preizkušala.

V ozadju se tisti hip prikaže zanikrn, vendar še kar spodobno oblečen možak. Ves je tiholazniški, drži se v polmraku oboka, obotavlja se, videti je, da ne ve, ali bi šel naprej ali ne. Spočetka ga nihče ne opazi.

KUNIGUNDA skoči proti MONIKI in GABRIJELU, zavihti bičevnik in z vso močjo udari fanta po hrbtu.

KUNIGUNDA: Hlapec smrdljivi! Pijanec! Samo pred menoj boš klečal!
Vstani!

PETER jo zgrabi za roko, zadrži drugi udarec. Stara BETI na oknu se smeje.

BETI: Hlapec pijani, angela naznani . . . Hohoho!

MONIKA: Opozarjam vas, gospa krčmarica, da sem videla ljudi, ki se jim je v zamahu roka posušila, ker niso topli iz dobrega namena! . . .

KUNIGUNDA: Tako torej! . . . V moji lastni hiši ste se postavili zoper mene . . .

VERONIKA (*prisrčno, naivno*): Noge si bom oprala, vejo poškopila, zglavje zrahljala. Dolgo sva hodili. Oh, jaz kar vem, da bomo zdaj vsi tukaj doma!

PETER spusti KUNIGUNDO, GABRIJEL vstane.

KUNIGUNDA je izločena in sama. Gledajo se. Potem se KUNIGUNDA sproži, z bičevnikom hitro in srdito začrta štirikotnike okoli PETRA in MONIKE.

GABRIJEL: Ne! Ne smeš!

PETER odskoči, stegne prste zoper urok, SESTRA MONIKA pa se nežno smeje.

MONIKA: Izpričano je, dobra gospa, da pridejo nad svet ure, ko črna coprnija nima veljave. Palica ni prava!

KUNIGUNDA: Ali veš, kaj sem napravila?

MONIKA: Vem! — Grob ste mi narisali.

KUNIGUNDA: Ja!

MONIKA (*visokostno in pesniško*): Moj grob bo med ljudmi, moja zakonska postelj v Gospodovem srcu . . . Poglejte, prestopila bom grob, ki ste mi ga začrtali.

MONIKA spet zakoraka po dvorišču kakor ceremonijar pred slovesnostjo.

MONIKA: Treba bo pospraviti in tudi malo okrasiti, preden pride! Metlo gotovo imajo, rože povsod najdeš — in če bomo vsi pridni, se bo, kot pravijo, zasvetilo, še preden bo šlo sonce gor. — Kam bi zataknili vejo, sestra Veronika?

PETER: Kakšna veja je to?

VERONIKA: To je veja s hrasta v Domremyju, pod katerim je devica Ivana rajala z drugimi otroki. Saj ste gotovo slišali, gospod! . . . (*Zaupno.*) Zraven imajo vile studenec . . .

PETER: Sestra, s tem se ni šaliti! . . .

GABRIJEL (*se ves očaran dotakne rož, ki so obešene na vejo*): Ali bi mi jo dali . . . samo malo . . .

VERONIKA: Seveda, prijatelj Kristusov! Na! Primi!

GABRIJEL stisne vejo k sebi, brezciljno se prestopi, pride v bližino KUNIGUNDE, ki je sklonjena, kot bi se pripravljala na skok.

MONIKA pospravlja po dvorišču, prav tako VERONIKA. VERONIKA spet peva.

VERONIKA: Roko belo je stegnila,
sladko se je nasmehnila . . .

Tedaj se iz sence portona odtrga zanikrni možic, ki se je bil pojavil tedaj, ko je KUNIGUNDA udarila GABRIJELA. Siva prikazen. Nobenega stavka ne konča. Gleda v tla, ali vstran.

PISAR: Dovolite, prosim . . . Jaz bi . . . Nisem hotel biti . . .

MONIKA: Oh, glej, glej! Kje ste se pa vi vzeli, dobri mož? Kdaj ste prišli? — Prestrašeni ste videti!

PISAR: Na poti je bilo . . . zelo čudne prikazni . . . težko bi vam opisal . . . sploh . . . Mislil sem, da bi lahko dobil . . . no, saj ležišče niti ni potrebno . . . Slišati je . . . neke novice sem ulovil . . . Tale krčma je znana . . . Rekli so mi . . . prosim, povem pač, kakor sem slišal . . . o devici Ivani . . . in jaz . . .

MONIKA: Točno! Potrjeno in izpričano. Prišla bo. Vzdignite, prosim, obraz, ki je tako kot vsak drug napravljen po božji podobi. Vi ste . . .

PISAR: Pisar sem, častita sestra!

MONIKA: Čigav pisar?

PISAR: Kdor me vzame...

VERONIKA: Prahu je vaje, metle pa ne...

PISAR: Ne! Prav rad!... Prosim!... Vsekakor... za takšno priložnost...

BETI se smeje na oknu.

BETI: Pajek čaka, muha brenči — pero praska, on nima več oči...

PISAR: Sova!...

VERONIKA: Sova ponoči vse vidi in se nič smrti ne boji. — Nate metlo!

V ozadju veselo pospravljanje. MONIKA, VERONIKA, PISAR. Med njimi PETER mrmra latinsko molitev o devici Mariji.

GABRIJEL je zraven KUNIGUNDE: on se zakriva z vejo, ona strmi vanj, govori polglasno, stisnjeno, nasilniško.

KUNIGUNDA: Med norce se mešaš in mene si izdal!... Vse to ni res! Nočne marnje! Nekdo si izmisli, pade beseda, pijanec zariga, sosed razveže, tretji zabeli, babe raznesejo... Čudež!... Device!... Vojске!... Kralji!... Čudež!... Usedite se, čakajte!... Kdo čaka...? Nore nune, potepuhi, golazen, tisto, kar celo soldati s poti odrinejo! In ti?! Kaj te je strpalo?! Bil si moj volk in oba sva se z živim mesom hranila, ker druge hrane za naju ni... Glej me! Glej me, pravim! — Vedel si, da imam prav, če rečem: nič ni moje in vse je moje! Nobene druge resnice ni! Koga si se naenkrat ustrašil? Gospoda kralja? Najinih mrličev? Kakšni ljudje pa so to bili?! Vsak od njih bi mene ali pa tebe nataknil na nož, ko bi mu o pravem času prišla izza ogla! Če si hitrejši...

GABRIJEL: ves zakopan v vejo mukoma sestavlja besede.

GABRIJEL: Jaz sem sam mislil, da ni drugega... Moje ljudi so pokončali.

Prišel sem sem. Bilo mi je vseeno. Zdaj pa vem...

KUNIGUNDA: Nič ne veš!

GABRIJEL: Videl sem jo! Prišla bo! — Mogoče se vendarle dá kako drugače...

KUNIGUNDA: Ne verjamem, da verjameš!

GABRIJEL: Videl sem jo!

KUNIGUNDA: Mene si videl stokrat in hudičevo od blizu in vso od nog do glave! Nisem bila dobra...? — Lahko boš vsako noč, če boš hotel... — Vseeno je, koliko popiješ!... — Me slišiš?! Zakaj molčiš? Nekoč bo vse tvoje!...

GABRIJEL se prične ritenski umikati, še zmerom skrit za vejo. Sestra VERONIKA šaljivo poplesuje okoli njega.

VERONIKA: Sodček je noge dobil, dóge so veje pognale. Moja veja po rožah diši, ti pa iz kleti. (*Proti Beti.*) Vidite, tudi jaz znam! . . .

KUNIGUNDA: Gabrijel!

To je rezek krik, pod katerim se GABRIJEL zgrbi.

Sestra MONIKA, ki ima metlo v rokah, se obrne: prijaznost, nežnost, vedrina.

MONIKA: Kaj vam je?! Prosim, dobra žena — oh, saj je vendar takšna ura in takšne okoliščine — bodite nam prijateljica, iztresite srce in boste videli, da bo naenkrat ko ptiček láchko, ko sinička veselo! Zapujte nam . . .

KUNIGUNDA: Svojat ciganska! Iz vseh jarkov ste prilezli! Nuno si oropala in obleko si ji vzela . . .

MONIKA (*enako vedro, vendar naenkrat stvarno*): Česa se pravzaprav bojite, gospa?

PETER: Sebe!

Tišina. Vsi gledajo MONIKO in KUNIGUNDO. Zelo oddaleč volkovi, na katere smo že pozabili.

In spet se oglasi stara BETI na oknu.

BETI: Potegnil veter je hladán, veter hladán, hudo močán . . . — Preden bo mežnar dan zvonil, se bo maček na svislil skril . . . Potem je Gospod Adamu rekel: Jaz ti ne bom več kruha pekel!

PISAR skuša razbiti napetost.

PISAR: Prosim, menim . . . seveda, če dovolite . . . spričo tega, da pričakujemo . . . Dogodek je takšen . . .

V njegove besede se oglasi rog ali trobenta: meketavo, spačeno, vendar tako, da se dá razločiti vižo. Kamenje na poti. En korak je poskočen, drugi se vleče.

VERONIKA: Mojo pesem igrajo! Oh! Oh! Oh . . .

Njeni ohi nekako zamirajo. Spogleda se s sestro MONIKO in naguba čelo.

VERONIKA: Onadva . . .

MONIKA: Molči!

Ob vhodnih vratih se pojavita dva popotnika. Nemudoma vidimo, da sta burkeža, celo sta oprtana z nekakšnimi kulisami, ko Ribničani z robo, od petá do čez glavo. Zelo sta različna. PEPI je čokat, močan in vesel mož, oblečen v pisane cunje, na katerih žvenkljajo kraguljčki, hrupno govori,

hrupno se smeje. RIDOLFO: suha južina, lepotec, ki ga je sama otožnost; menda se sramuje glumaštva, zgrešil je višje cilje; ima trobento, odet pa je v črnino, vsevprek pošito z zlatimi in rumenimi našitki.

PEPI (*še pred vrati*): O, prijazna krčma! Otok blaženih! Dežela lepo dišečih sodov! ... Slavna igralca Ridolfo in Pepi pozdravljata še bolj slavno občinstvo! Ave! (*Pride naprej, snema kulise in bisage s hrbita.*) Ojej! Ojej, kakšna cesta! Saj ste naju slišali, kajne? Če tale moj prijatelj trobi, se sliši tako, kot bi hudiču rep vihal, kar je navsezadnje koristno: volkovi zbežijo, vojaki se poskrijejo ... Prihitela sva, ker nama je bilo oznanjeno, da ... (*Sredi blebetanja nenadoma opazi sestro MONIKO: osuplo pozija in vzdihne.*) Oh! ... Sestra Monika!

RIDOLFO zagleda sestro VERONIKO in se še bolj zbega.

RIDOLFO: Oh! ... Sestra Veronika!

MONIKA (*ju obleti kakor kragulj*): No, pa smo tam! ... Greh gre za človekom ko senca! Dvakrat sem vaju z žegnano vodo napodila, da bi ne bilo pohujšanja, da bi angeli jeze ne trpeli, da bi se pošteni ljudje za mošnje ne držali ... In vidva...?! Hop spet na cesto! O, Pepi! O, Ridolfo! Koštruna božja! — Hohoho! Vseeno me veseli, ko vidim, kako sta se ustrašila!

PEPI (*se je medtem znašel*): Nikakor! Prav srečna sva, častita sestra! Kakšno presenečenje in veselje! Kdo bi si bil mislil! ... Tudi vi tu! ... Tudi vi ste prišli, da bi pričakali ... Ridolfo! ...

RIDOLFO ga ne sliši. Stoji za sestro VERONIKO in ji hitro mrmra na uho —

RIDOLFO: Moja duša je bolna, ker je užalila vašo dušo. Dan me odreši, noč me zmerom znova pokoplje. Žerjavica, sestra! Hudo trpim!

PEPI mežika. Postavlja kulise; naslikani so: angel, ki prebada zmaja, človek-metla, goreče ptice. MONIKA ga gleda.

Medtem:

KUNIGUNDA stopa ob zidovih dvorišča, čvrsto zapira vsa vrata, ki vodijo v hišo, stopi skoz glavna, jih zapahne za seboj, potlej se pojavi ob oknu, kjer smo jo bili spočetka videli.

GABRIJEL je zlezal na prevrnjen voz. V rokah še zmerom drži vejo. VERONIKA, ki je ob RIDOLFOVIH težavah sprenevedasto povešala oči, se zmuzne od njega, pride do GABRIJELA in pocuka za vejo.

VERONIKA: Jaz bi zdaj rada imela vejo ...

GABRIJEL: Ne, sestra! Pustite mi jo še malo! Moč dobivam od nje! Oči se mi bistrijo! Gledam na cesto ... Ali veste, kakšne pošasti so me nocej gonile?! Zdaj je vse zginilo! Cesta je čista!

MONIKA (*si ogleduje Pepijeve kulise*): Oj, Pepi, kujon, kaj si privlekel! . . .
 Lej! Lej! To je dobro in prepričana sem, da se bo tudi Ivani zdelo lepo! Kakšna pošast in kakšen angel! Lej ga! Požar!
 BETI: Bajta je včeraj zgorela, dva dni si bo hudičevka v pepelu tace grela . . .

*PISAR škropi dvorišče, zajema vodo iz keblice.
 Tedaj se PETER, ki je dotlej srepro opazoval glumača, požene proti njima.*

PETER: Ne! Ne bom trpel pohujšanja! A nimamo drugih strahot čez glavo?! Nemogoče! Sramota! Komedijanti med nami! . . .

VERONIKA: Oprostite, prosim! Oprostite, gospod! . . . Jaz sem videla, ko sta igrala prizor iz Marijinega oznanjenja . . . Vi ne veste . . .

PETER: Vseeno! . . . Burka je greh! — Ju sploh poznate, častita sestra?!

MONIKA: Kdor je kdaj cesto ovohal, njunega smradu ne bo zgrešil . . .

Ampak zdaj, prijatelj, se ne bomo pravdali!

PETER (*zakriči na ves glas*): Histriones non sunt digni! . . .

PEPI: Kaj si rekel, črnuh?

MONIKA: Mir! Mir! Menda je jasno, da čas ni primeren za prepire, pa tudi za prevzetnost ne, kajti, gospôda, mili moji, ure tečejo, nič ne rečejo . . .

PETER (*znova, še glasneje*): Histriones non sunt digni! . . .

PEPI: Lump potuhnjeni, *ti* boš meni oponašal! — Vsi ste za pričo, da nisem bezal vanj, on pa . . . S prijateljem sva prihitela sem, ker nama je bilo oznanjeno, da bo tod mimo prišla nesmrtna devica iz Orléansa, o kateri so tako bebavo razglašali, da je bila sežgana v Rouenu!

PETER: Ne bo prišla k vama! Ne bo prišla zaradi vaju! V nečednosti se valjata! Nista vredna!

PEPI: Slišite, prijatelji, kaj je rekel?! . . . — Midva sva — naj mi jezik odpade, če ni res — zgodbo device Ivane umetniško prikazovala dolgih sedem let! Najin glas je šel med ljudi!

PETER: Laži in hudičeve spakarije!

PEPI grozeče vzdigne kuliso, na kateri sta naslikana angel in zmaj, tišči za PETROM, ki se umika.

PEPI: Takole te bom! Poglej! S temle te bom mahnil!

PETER: Komedijanti! Seveda . . . Glumaštvo! . . . Vemo, iz česa! . . . Vemo, od kod! . . . Genius malignus et histriones nullo modo distingui potest!

RIDOLFO (*s pretresljivim glasom zakliče*): Jaz sem igral angela v pasijonu!

PEPI (*vihti kuliso nad Petrovo glavo*): Kaj?! Kaj?! Kaj?! Kako si rekel?!

Nenadejano se oglasi PISAR.

PISAR: Rekel je, da hudiča na nobeno vižo ni mogoče ločiti od burkeža!

RIDOLFO: Sestra Veronika, pričajte zame! Greh imam, ampak tudi nesmrtno dušo!

PEPI: Pobil te bom! In še topel bom šel v nebesa zato! Poglej se tamle v golidi, pa ti bo tvoj črni brat rit pokazal!

Sestra MONIKA je pograbila zvonček in na moč cinglja z njim, sestra VERONIKA skuša spet zapeti, da bi preglasila prepir.

KUNIGUNDA z mrzlim nasmehom spremlja rabuko.

PETER se je zatekel k enim od vrat. Hrbet ima zavarovan. Kriči.

PETER: Trdim: devica je znamenje božje čuječnosti! Bog zahteva, da bodimo čisti in samo v tem je rešitev! Če bomo čisti, bo položil roko na nas! Kdo se valja v blatu in se spakuje pri tem?! Vemo! Trdim: devica ne mara takih ljudi! Ona ni mehka, ker ne sme biti mehka! Izrjaj plevel, če hočeš, da bo njiva rodila! Trobentata! Čigavo slavo trobentata?! Ali ni sam rekel, da je tako, kot bi hudiču rep vihal?!

RIDOLFO (*se obupano brani*): Nisem se naučil bolje! Ustnice me ne ubogajo! Sestra Veronika, povejte, da sem poskušal!

VERONIKA (*goreče*): Ja! Poskušal je! Ja! Ja!

MONIKA: Mir! Mir!

PEPI: T e b i bom privihal rep in od smradu se bo v desetih farah mleko sesirilo!

GABRIJEL (*potisne vejo VERONIKI v roko*): Počakaj malo! Stoj!

Skoči z voza in se postavi med PEPIJA in PETRA.

GABRIJEL: Vprašaj ti njega, kdo sploh je! Kaj počne? Kaj je počel, takole pred sedmimi, osmimi leti? Kdo ga ponoči straši...? Kdo ga za pete cuka...? Z zobmi škriplje! Se mu angeli prikazujejo? A mogoče angelom zobe kaže? Naj ti pove! Vprašaj ga, ali kri smrdi, če jo drugi zate v klobase predelajo! Marsikaj bi znal razložiti: — kako se v knjigo skriješ, kako si zabašes oči in ušesa... Vprašaj ga, na katerem koncu je o n čist! Povsod...? Naj pove, s čim ubija dneve tule... in mogoče se bo spotoma spomnil še česa drugega...

PETER: Gabrijel! Prijatelj!

GABRIJEL: Vprašaj ga za devico Ivano! Vprašaj ga, kako je bilo z devico in z njim!

Tišina.

Na enem oknu se potihoma smeje KUNIGUNDA, na drugem, zgoraj, BETI. Vsaka ob svoji svetilki.

Potem se zgodi tisto, kar se je ta večer že enkrat zgodilo: hudi, kosmati PETER si pokrije obraz z rokami, pretresljiv vzdih se mu utrga in izpod dlani se zasliši vekanje, ki je podobno pasjemu zavijanju ob luni.

Pes za zidom se nemudoma pridruži.

Monikin zvonček cinglja.

PETER se opoteče naprej. MONIKA stopi za njim. Dotakne se ga za ramo. Smehlja se s svojim nežnim, lahnim nasmehom. Govori mu kakor otroku.

MONIKA: Oh, norci božji! No! No! Cccc! Pssst! Mir! — Vidite, dragi gospod in prijatelj, da ne kaže vzdigovati palice, dokler zatrdno ne vemo, na kakšno zadnjico bo padla in, ali nas bo roka ubogala... Kaj je z vami? Kar lepo mi pokažite obraz! Brrr, kako si kosmat!... — Tuliš, solze pa nobene...?! Solze so zdrave! Črno gledaš, kar samo v eno piko! To je zato, ker smo prevzetni, ljubi moj! Kdo te je vlekel za jezik!? Komedijanti imajo grehov ko berač uši — molči, Pepi! — ampak, nedvomno gre tudi njihov glas do boga! Sploh pa: kako si pa ti ta svet predstavljaš?! Nobena noč ni tako črna, da se ne bi kje kakšna kresnička zasvetila ali pa mačje oči ali vsaj trhel štor. Čudeži vendar niso nič posebnega in vsak človek ima pravico do njih! Tudi burkeži!

PISAR: Oh, to je prav zares... Kako bi rekel...

MONIKA zaploska kakor redar.

MONIKA: Dosti! Dosti komedije! Nismo se zato zbrali! Pozno je že! Poskušajmo se zbrati, — Sestra Veronika!

VERONIKA je nemudoma pripravljena: popne se na prste, razpre roke in začne peti. RIDOLFO se obrne k njej in ji odgovarja s pesmijo. PETER je obtičal na mestu, GABRIJEL in PEPI ga ne spusti iz pogleda.

VERONIKA: Roko belo je stegnila,
sladko se je nasmehnila...

RIDOLFO (*pripeva*): Sladko se je nasmehnila...

VERONIKA: Pastirička, dete moje,
Zdaj zapusti ovce svoje...

RIDOLFO: Zdaj zapusti ovce svoje...

KUNIGUNDA, ki je vse dotlej s polglasnim smehom spremljala dogajanje na dvorišču, hitro seže v skrinjico z denarjem, zgrabi prgišče kovancev in ga vrže skoz okno med ljudi.

Pesem zamre. Novci žvenkljajo po podu.

KUNIGUNDA: Nate! To je za vas! Izvolite, prosim! Tegale boga poznate!

Nihče se ne skloni, da bi pobral denar, edinole PISAR upogne koleno, a se isti hip premisli.

KUNIGUNDA: Ne boste pobrali?! Še...? Nate še! In potem se izsmradite od tu! Poznam vas, golazen!... Za vojskami se vlačite, in kar odpade,

je vaše . . . Zdaj pa naenkrat povestice, da bi vam ljudje nasedli! . . .
Pesmice! . . .

Denar še kar dežuje. Vsi so nekako zamrznjeni. KUNIGUNDA obstane sredi kretnje. Gleda od enega do drugega. Ko spet spregovori, ima glas stisnjen.

KUNIGUNDA: Norost . . . Ne razumete, da vas bo zmerom nekdo čakal z nožem in da so vse drugo igrice za otroke. Od strahu bi radi bili otroci! Mogoče je to bolezen . . . — Dobro! — Jaz vas ne bom zdravila! Jaz svoje vem! — Kar je mojega, bo ostalo moje! Plačala sem! . . . — V hišo mi ne bo prišel nihče! Nobena Margareta! Nobena Katarina! Nobena Ivana! Vse je zapahnjeno in zaprto! Amen!

GABRIJEL se požene proti oknu.

GABRIJEL: Orléans je vzela Angležem! . . . Ni še bilo takšnih vrat, da bi jo zdržala!

KUNIGUNDA: Zapahnjeno!

GABRIJEL potrese kljuko, toda vrata se mu ne vdajo; ozre se proti drugim. — Vsi molčijo. Potlej se oglasi nora starka na oknu.

BETI: Kadar odbije polnoči, denar šele prav moč dobi. — Tudi mrlič to uro čaka, do zore je odvezana duša vsaka . . .

Lene konjske stopinje na kamenju. Konj se ustavi.

Hip nato se zadaj, pod obokom portona, pojavi mlado dekle.

IVANA. — Zelo je drobna, zelo dekliška, njen oklep je na debelo pokrit s prahom. V eni roki ima culo, v drugi dvorezen meč.

Počasi pride na dvorišče, stopa med svetilkami, ozre se, toda videti je, da ni nikogar opazila.

Vsi so otrpnili, nihče se ne zgane, nihče ne zmore besede.

IVANA gre k vratom, ki jih je bil prej potresel GABRIJEL. Premika se, kakor bi jo vodila neznana sila. Z ročajem meča se dotakne kljuke.

Vrata se sama od sebe odpro.

IVANA zgine skoz vhod. Potem jo spet ugledamo: vstopila je v KUNIGUNDINO sobo. KUNIGUNDA se za korak umakne. Gledata se. IVANA nežno nagne glavo.

IVANA: Dobra gospa, prosim za prenočišče. Zelo sem utrujena, pot je bila strašno dolga . . .

V vrvišču se oglasijo pojoči angeli.

Luč ugasne.

Z a s t o r

2

Jutro. Prva svetloba, ki potlej vztrajno narašča. Ljudi še ni slišati, samo živali. Pepijeve kulise so razpostavljene po dvorišču. Nemara je nekje vodnjak in curlja voda.

Na desni se odpro vrata. Pride stara BETI. Ozre se naokrog, gre celo do portona. Kadar je sama, ne govori v rimah.

BETI: Na senike so se zavlekli. Ponoči na luno lajajo, dopoldan na soncu dremajo. — Oh, smo hodili, smo hodili, včasih... Listnjak, senik, hlev. Hlev je najboljši: žival diha, pa je toplo.

Pride do Pepijeve kulise. Goreče ptice. Gleda in zmajuje z glavo. Pogovarja se s ptičem, ki je podoben petelinu.

BETI: Gospod petelin, zakaj ste pa v ogenj skočili? — Zato, kajne, ker v vodo ne upaš...? — Eden se utopi, drugi se osmоди, zmerom pa kljun pokonci in rep pokonci in vse drugo pokonci — prekleta pasma!

BETI se obrne proč od podobe. Coprniško strmi v tla: to je, seveda, sovraštvo.

Vrata na levi zaškripljejo. Pojavi se IVANA brez oklepa, v platneni srajci in preprostem telovniku, bosa. Zatava po dvorišču. Beti je napol za kuliso, zato je dekle ne opazi.

IVANA vzame keblico z vodo, omoči si ušesa in vrat, potem si s konci prstov zgladi lase. V vodi, na dnu golide, skuša najti svoj obraz. Odneha. Ničesar ne najde.

Poklekne. Prične moliti.

IVANA: Gospa nebeška, Marija, dekla Gospodova, mati božja, dobra si, pomagaj mi, pokaži mi pot! Blagoslovljena si med ženami, sediš zraven sina, lahko bi, če bi hotela... Blagoslovljen je sad tvojega telesa... jaz pa ne vem več in ne morem več... Pomagaj mi, prosim! Daj mi znamenje! (*Nenadoma kot bi jo popadla jeza.*) Zakaj nihče ne zvonit?! Kakšni od zlodja podelani kraji so to?! Kje imajo cerkev, bedaki?! Kje imajo zvonik?!

IVANA, ki ima roke sklenjene v molitvi, se na vso moč vzravna, zasrepi predse in kvišku, kot bi iskala prikazen v svitu. Poslej so njene besede zelo različne: — prošnje, rotnja, grožnje, milujoča prizivanja. Roke grabijo v zrak, oblikujejo like, onemoglo padajo in se zmerom znova spet vzdignejo.

IVANA: Katarina, oh, blažena devica... — Zakaj ne?! Zakaj ne?!... Ne more biti kar naenkrat konec! — Margareta! Morata priti! — Ni...

Oh, tamle! Roka...?! Žarek?! Ne... Če bi zvonilo, mogoče, ja, potem... Ali naj zaprem oči...? — Nič. — Saj sta obljubili, saj vendar, če kdo obljubi... Ali samo opoldne...? — Mihael! (*mehanično ponavlja*) Sveti Mihael! Sveti Mihael! Sveti Mihael! Nič... Čisto nič... Sploh nič... Nič...

BETI stopi izza kulise. Na svojih debelih polstenih copatih pride neslišno do IVANE in poklekne tesno ob njej. Zdi se, da dekle njene navzočnosti sploh ne zaznava, vsaj čudi se ji sprva ne.

BETI: Kam gledaš?

IVANA dolgo molči, potem medlo pokaže v višavo.

BETI: Tole je najbolj gluha ura. Noč je mimo.

IVANA: Nihče ne zvoni.

BETI: Zvon so sneli in pretopili.

IVANA: Angleži?

BETI: Kdo bi to vedel?! — Vseeno. — Nič se ti ne prikaže, kajne?

IVANA: Ne! (*Zastoka in zašepče.*) Morali bi!...

BETI: Spodaj potrkaj!

IVANA: Kje?

BETI (*zgrabi njeno dlan in jo pritisne ob tla*): Na zemljo! — Tole se zmerom in zagvišno odpira.

IVANA: Oh!

BETI: In spodaj bomo ljudje najdlje. Po pameti je tako: kdor zgoraj ne najde, naj spodaj išče.

IVANA (*šele zdaj obrne pogled proti starki*): Kaj vendar govorite, ženska?!

BETI (*zasuče uho proti tlom*): Poslušam...

IVANA: Kaj slišite?

BETI: Čebelnjak!... — Pravijo mi... čakaj... ja... pravijo: Velik trebuh, velik nož, velika voda... Ob vodi leži ženska, ki je ni več...
To ni tista ženska s trebuhom...

IVANA: Kdo ste vi?

BETI: Jaz sem Beti, dekla. Ponoči me nisi videla.

V tem trenutku se iz ozadja, kjer so menda gospodarska poslopja, pojavi PISAR. Stisne se ob porton in prisluškuje.

IVANA: Kakšen trebuh in kakšna ženska...?

BETI: Sama poslušaj do konca! — Nauči se pač, putka nebeška! Kdo ti je pa rekel, da zdolaj ni močnih priprošnjikov?

IVANA (*plane kvišku, zgroženo in strastno*): Ne, tega ne! Ne! Naj ti jezik zgnije, večča smrdljiva! Jaz angela čakam, ti takóle drekaš! Kako si drzneš?!

BETI še kar kleči, pozibava se v pasu, tiho se smeje in tudi prav tiho niza svoje rime.

BETI: Angel nebeški je perje zgubil, črni gospod si je žametno suknjo sešil.
— Žabe kvakajo glasno, dež namočil bo zemljó, mrličem v truge teklo bo ... (Naenkrat zelo človeško in z vnemo.) Pojdi domov, če si sploh kje doma! Pojdi brž domov!

IVANA: Ali res slišite ...?

BETI: Ja!

Dolga tišina. IVANA strmi v staro. Zelo je izgubljena in zelo napeta. Nato —

IVANA: Zakaj vi lahko ... zakaj vi slišite ... jaz ... jaz pa ne morem več?!

BETI (*bliskoma stegne roko, razkrečeno dlan položi dekletu na trebuh*):
Z a t o ! ... Zaradi tegale, vidiš!

IVANA je prvi trenutek takšna, kot bi jo ošinila strela. Zapre oči, dolg, mučen stok se ji izvije. Potem, komaj slišno —

IVANA: Kako veste ...?

BETI: Od vsega na svetu se na to stvar še najbolje razumem ...

IVANA (*se ritenski odmika, roke stiska k telesu, kot bi se hotela zakriti*):
Mogoče pa sploh ni ... mogoče je samo tako ...

Prišla je do vrat, utipa kljuko za hrptom, odpre in zgine v hišo. Zdaj vstane tudi BETI; vase gleda. Iz portona se približlje PISAR; spreneveda se, kot bi se ravnokar pojavil.

PISAR: Devica Ivana gotovo še počiva ...? Čisto sem polomljen, nisem vaju listnjaka, čeprav, seveda ...

BETI: Fini gospodje v seniku ležijo, punce rejene s slamco budijo ... —
Kdo te je v listnjak silil?! — Klope si otrebi, tintar! Klopi so nevarni.
— Si mogoče videl našega hlapca? Gabrijela ...?

PISAR: Ko se je komaj malo zorilo, je vlekel velik kotel čez travnik in prav rad bi vedel ...

BETI: J a z vem!

PISAR: Prosim ...?

BETI: Zvon bo naredil iz njega. — Tu ne boš imel prida pisati, odpravi se!

PISAR: Ob takšnih dogodkih ...?! Sicer pa nisem preveč razvajen: da se le kakšen grizljajček najde ...

BETI: Grizljajček se včasih zatakne ...

PISAR (*nenadoma čisto drugače, s tiho aroganco*): Meni nikoli, dobra žena!

BETI: Nisem dobra in tudi žena nič več!

PISAR: Oprostite!

BETI ga zelo pozorno pogleda, potlej se obrne in odšvedra do vrat v klet. Z žeblija sname veliki ključ.

BETI (udari s ključem prvič po vratih): V imenu Očeta! (udari drugič) V imenu Sina! (tretjič) V imenu svetega Duha!

PISAR: Dovolite, da vprašam . . .

BETI: Zakaj trkam . . .? — Če greš kam v kakšno hišo, zastraši gospodarja in mu reci, da poznaš njegovega najhujšega sovražnika. Tule spodaj stanuje gospod hudič.

PISAR: Vinska klet . . .?

BETI: Ja.

PISAR: Na zdravje voščim!

BETI: Na zdravje! — Pozneje boste vsi dobili!

BETI odklene vrata in zgine v klet.

PISAR sede na sedlo ob desnem robu dvorišča. Iz malhe izvleče nož in nekaj gosjih peres: prične jih šiliti; eno pero je črno.

Oddaleč, bržčas s skednja, se zasliši Veronikina pesem.

VERONIKA (off): Roko belo je stegnila,
sladko se je nasmehnila:
»Pastirička, dete moje,
zdaj zapusti ovce svoje . . .«

Iz ozadja pride PETER. Nameri se naravnost proti PISARJU in se vstopi za njegov hrbet.

Istočasno, na drugi strani dvorišča, v Kunigundini sobi: IVANA in KUNIGUNDA.

Oba pogovora tečeta hkrati, vendar s tako zastavljenimi premori, da nam ni težko premikati pozornosti od enega do drugega.

KUNIGUNDA: Nisi!

IVANA: Nisem.

KUNIGUNDA: Čemu potlej noriš naokrog?

PISAR (Petru, ne da bi se obrnil, zaposlen s peresi): Ni, kajne?

PETER: Ni!

PISAR: Precej let je minilo od Rouena. To je otrok.

PETER: Ja!

IVANA (kot bi se ji besede trgale iz prsi): Ampak, tudi jaz sem videla sveto Katarino in Margareto in nadangela! . . . Tudi jaz bi morala . . .

KUNIGUNDA: Sedi! — Poglej se v ogledalo!

IVANA: O n a je bila še celo mlajša!

KUNIGUNDA prične spletati IVANI lase.

PETER se primakne čisto tesno k PISARJU. Govorita hitro, intenzivno šepetata.

PETER: Za koga pišete?

PISAR: Samo med dvema gospodarjema sem lahko izbiral...

PETER: Cerkev...? Komisija...? — Jasno!

PISAR: In čigavi ste vi, prosim? Čigavi ste bili...?

PETER ne odgovori. Za hipec si z dlanjo pokrije obraz. PISAR mirno šili peresa.

IVANA: Bila je še mlajša...

KUNIGUNDA: Jaz sem jo na prvega konja posadila! To je res in tebi zdaj povem! Iz enega njenega stegna bi tebe celo naredili. Zjutraj je bila ko njiva pšenice. Poglej, kakšne obroče imaš ti pod očmi, kakšna kislica si!... Kot bi te celo življenje s sirtko hranili, sirota neumna!

IVANA: Mene sta svetnici izbrali To pa vem, gospa!

KUNIGUNDA: Molči, grinta! Sestradanemu pamžu se vsi svetniki in vsi hudiči prikazujejo!

IVANA trmasto povesi glavo. KUNIGUNDA ji še naprej spleta lase. Molčita.

Ta čas, na drugi strani dvorišča.

PETER: Komu sledite? — Devici? — Meni?

PISAR: Oh, v a m, gospod...?! Zakaj v a m? Kdo ste vi?

PETER: Bolje se sprenevedate od onih burkežev...

PISAR: To pa že! Seveda! — Ničesar ne vem o vas.

PETER: Ničesar...?

PISAR: Pač! — Nekaj ste zapustili, da bi nekaj dosegli in nekam prišli. Drži...?

Molk. PISAR se prav drobno nasmiha. PETER se odmakne. Na zidu visi vrv. PETER jo sname in tehta v rokah.

KUNIGUNDA: Od kod si?

IVANA: Od Toula.

KUNIGUNDA: Vas povej!

IVANA: Sveti Gregor.

KUNIGUNDA: Kako si rekla?

IVANA: Gregor!

KUNIGUNDA: Čigava si?

IVANA: Za svojo so me vzeli. Tisto niso bili moji starši. Ampak, bili so dobri ljudje. Niso me imeli za deklo, malo sem pasla in v hiši sem delala, tudi presti znam...

KUNIGUNDA: Kje je hiša?

IVANA: Pod cerkvijo, ob mostu.

KUNIGUNDA: Tri sežnje širok potok...? Bister...?

IVANA: Struga je prodnata. Če sem zjutraj gledala z mostu, sem naštela po dvajset postrvi. Vrh zvonika se vidi v vodi. Tam se mi je prvič prikazala sveta Katarina . . .

KUNIGUNDA: Molči!

IVANA (*nenadoma zaihti, vendar ne joče*): Zdaj pa nič več, gospa, ne pride več . . .

KUNIGUNDA: Na drugi strani potoka je mlin . . . ?

IVANA: Ja. — Štefanov mlin.

KUNIGUNDA: In na cerkvi je podoba svetega Krištofa?

IVANA: Seveda! (*Nenadoma se zave, da bi se morala pravzaprav čuditi.*) Ampak, kako vse to veste . . . ?

KUNIGUNDA spusti Ivanine lase. Obrne se proč, napravi dva koraka. Dlani pritisne ob senca in mi vidimo, kako se na njenem hrbtu pregibajo mišice. Slišati je majhen glas, ki pa ni navadna tožba.

Sonce je doseglo sobo.

Ivana se nenadoma zdrzne. Pogovor je v hipu pozabljen. Bržčas privid. Dekle vstaja, sklepa roke.

IVANA: Oh, gospa moja! . . . Mihael! . . . Sulico vidim, sulico . . . roko z žarkom . . . Joj, glas! . . . Glasneje! Prosim! . . . Glasneje!! . . . Ne . . . Ne. Ne. Ne. Ne.

Privid je ugasnil tako hitro, kot je bil prišel.

IVANA se zgrbi in zapre oči. Ženski stojita s hrbtoma druga proti drugi, negibni.

Desna stran dvorišča:

medtem je PISAR ošilil peresa. Vtaknil jih je v bisago. PETER si je namotal vrv okoli obeh zapestij.

PISAR brusi nož na kamnu, ki ga je pobral s tal. PETER se mu bliža z zanko. Hitro pregiba ustnice: moli, ali pa govori zarotitve. Šepetano slišimo samo drobce.

PETER: Zaobat . . . Sambeta . . . Tetragramaton . . . Ischyros . . .

PETER je tik nad pisarjem, pripravlja se, da bi mu vrgel vrv okoli vratu. Tedaj se PISAR zasuče ko gad: njegov nož je pod Petrovo brado.

PISAR: Hopla! — Poznam magijo in tudi, kako se vrvi ubraniš. — Tri korake nazaj! — Dobro! — Čemu . . . ?

PETER: To dekle m o r a uspeti! Slišiš?!

PISAR: Četudi ni o n a . . . ?

PETER: Vseeno!

PISAR: Četudi ni devica?

PETER (*strastno*): Je!

*Oprezujeta: eden z nožem, drugi z vrvjo.
Ta čas, v sobi:
KUNIGUNDA se hipoma obrne.*

KUNIGUNDA: Vem! — Tam je nizka kamra. Okno obrnjeno v sadovnjak.
V kotu je skrinja za žito. Volneno pregrinjalo na postelji.
IVANA (*še zmerom s hrbtom proti Kunigundi*): Ja!
KUNIGUNDA: Potok se sliši . . .
IVANA: Ali ste bili . . .
KUNIGUNDA: Molči! Čakaj! . . .

*Zdaj se obrne še IVANA. Zenski se gledata.
Na dvorišču moža obplesujeta drug drugega.*

PISAR: Zadavili bi me?
PETER: Zadavil! — Stopil si ji na pot. Poslali so te. — Devištvo je edino upanje. Devica! — Svet razpada!
PISAR: Samo to . . . ?

Spet molk. Spet se približujeta in oddaljujeta.

KUNIGUNDA: Dišalo je po jabolkah.
IVANA: Bojim se vaših oči! — O čem govorite?!
KUNIGUNDA: Zaprla jih bom. Jaz gledam brez oči. Naprej, nazaj . . .

*KUNIGUNDA res zapre oči, stegne roko, s konci prstov raziskuje IVANIN obraz. IVANA otrpne.
V istem hipu se PETER požene vstran, zavihti zanko in navsezadnje vlovi PISARJA. PISAR zamahne z nožem, a mu ga PETER izbije iz rok. PISAR v zanki.*

PISAR (*z zadržanim glasom*): Lovec v zanki. Čudno . . . Magijo, devico in rokovnjaštvo ste vrgli na en kup . . .
PETER: Magija ni nič, to je komaj navada!
PISAR: Torej devica . . . Kakšen greh ste zakuhali, da se na take stvari zanašate?!
PETER (*krikne*): T u j greh prenašam!

*Privije vrv. PISAR izteza vrat, vendar se smehlja.
V sobi —*

KUNIGUNDA: Bila si štručka. Takale . . . Ko so te položili na posteljo v kamri, je tisti, ki te je položil, ritenski odšel do vrat . . . Iz gozda se je oglašala kukavica. Ko je tisti odhajal, je bilo poldne in jasno, pa je vseeno videl na nebu dve vijoličasti zvezdi . . . Kakšne oči imaš?

IVANA (*plane na vso moč*): Jaz hočem, da mi poveste! ... Kdo ste?!
O čem govorite?!

KUNIGUNDA ne odgovori. Seže v skrinjico, izvleče vsake vrste ogrlice in prične z njimi ovešati IVANO. Njene kretnje so hlastne in vendar obredne. Dvorišče:

PETER je zrahljal zanko.

PETER (*mrmra*): T u j greh ... Zato sem vse zapustil ...

PISAR: Kaj ste zapustili? (*Ko Peter ne odgovori, pristavi.*) Snoči sem videl, kako razpenjate roke. Poznam te kretnje. Samostan.

PETER: Ja.

PISAR: Velik gospod.

PETER povesi roke. Vrv pade na tla. PISAR je prost.

PETER (*čez nekaj hipov, tiho in slovesno*): Opat sem bil.

PISAR si otipava vrat, PETER pa odtava do zidu in se s čelom nasloni nanj.

KUNIGUNDA je medtem ovesila IVANO z nakitom; njeno ravnanje je tako nenadejano in čudno, da se dekle sploh ne brani; nenadoma Kuni-gunda preneha. Trenutek mučne koncentracije. Potlej z obema rokama oklene IVANIN obraz. Govori ji od blizu, s strastjo in tudi z nekakšno posebno bojznijo.

KUNIGUNDA: Poslušaj dobro, kar ti bom rekla, in ne zavijaj oči in ne sanjaj pri belem dnevu in ne cvili ko cucek pod palico! — Ti si devica Ivana! Nobenega drugega imena nisi nikoli imela! Po čudežu si se rešila iz grmade, angel te je odnesel iz ognja! Živelas si na gori Montserrat! Zdaj si prišla, da bi dokončala delo! Moraš! — Si me razumela?! Med zverine si padla in samo to te lahko reši! Nataknila ti bom oklep! Vsega te bom naučila! Ti si devica Ivana! Podpričala bom ...

IVANA (*otroško, žalostno*): Ne spominjam se grmade in svetnici se mi ne prikažeta več ...

KUNIGUNDA: Kaj res ne razumeš?! — Če bi ti volkovi sprevideli, da nisi, bi te raztrgali!

IVANA: Strah me je! Zdaj me je naenkrat strah ...

KUNIGUNDA: Pridi! Oblekli bova oklep in vsega te bom naučila!

IVANA: Zakaj to ...? Zame ...

KUNIGUNDA (*močno*): Nikar mi ne uganjaj komedij, pankrt cmeravi! Pridi! Moraš! Pridi!

KUNIGUNDA popade IVANO za lase in jo odvleče s seboj, nekam v globino hiše.

PETER je naslonjen na zid. PISAR je medtem izvlekel črno pero iz bisage, pomoči ga v črnilo, stopi k PETRU in občrta njegovo dlan, ki je razkrečena na ometu.

PETER se ozre. Vpraša s pogledom.

PISAR: Lahko si mislite, da je magija. Zato sem vzel črno pero. Vi verjamete v magijo. — Jaz verjamem v znamenja. Iz takšnih zmedencev, kakršen ste vi, pečejo v nebesih svetnike. Morda... Naj ostane znamenje!

PETER: Nehaj!

PISAR: Coprnik...? — Svetnik...? Kaj ste pravzaprav?

PETER: Z magijo sem poskusil takrat, ko sem obupal nad vsem in ni prišla nobena obluba iz nebes...

PISAR: Pa...?

PETER: Drek! Slepila! Revščina! Hokuspokus, dim in nič...

PISAR: Torej vendarle svetništvo...?

PETER (*tiho in divje*): Kako moreš, človek?! Kako moreš...?!

PISAR: Vse je mogoče! Z majhnim pomislekom... Bom na kratko povedal! — Svetnik sam trpi, sam se bori, ampak, šele ko pride v božjo trdnjavo, je poveličan.

PETER (*se obrne, zdaj je s hrbtom naslonjen na zid*): Ni mi uspelo, da bi te zadavil... In še zmerom bi te rad... strašno me mika...

PISAR vzdigne pero. Nad učrtano dlan zariše velik križ.

PETER zastoka.

PISAR (*zlomi pero in ga vrže na tla*): Zdaj imam samo še bela peresa...

Potlej se PISAR prične ubadati s prtljago, PETER strmi v risbo svoje roke. Med vsem zadnjim prizorom glasovi iz dveh strani:

v vinski kleti kruli stara BETI,

na travniku pred hišo pa je menda GABRIJELU uspelo iz starega kotla napraviti zvon: počeno klenka, toda v živahnem, korajžnem ritmu. Vmes popevata VERONIKA in RIDOLFO. Izmisli sta si novo pesem.

BETI (*off, iz kleti*): Črna mačka, repek bel...
 kdaj me boš za ženo vzel...?
 Bela žena, mož kosmat —
 kdo bo zibal, kdo bo svat...?

VERONIKA (*off*): Proti mestu zdaj gremo,
 pod zastavo židano...
 Pojemo in vriskamo...

RIDOLFO (*off*): Oj ti mesto orleansko,
 oj ti mesto orleansko...

VERONIKA (*off*): dolgo čakaš že na nas —
 pa prišel je tisti čas...

Seveda so vsi ti glasovi daleč in jih ne razločimo natanko. PETER govori PISARJU, ki mu kaže hrbet.

PETER: Vseeno je, kakšna peresa imaš, črna ali bela! Važno je, da si skušnjavec! — Nisem več mlad. Skoz strašno široko goro sem se pre-
rival, ker sem hotel na drugi strani najti razpoko in dan. Ti mi ponujaš
trdnjavo, ob tem ko imam jaz poln gobec kamnov!

PISAR: Ničesar nisem ponujal. — In: rekel sem Cerkev. Trdnjava je bila
podoba.

PETER: Je trdnjava! Pod zidovi, na planem, neprestano koljejo ljudi.
Nihče ne odpre vrat trdnjave, nihče ne skoči na konja, da bi odjahal
na pomoč!

PISAR: Vidim: trpite, ker ljudje trpijo . . .

PETER (*mu strasno skoči v besedo*): Ne u m n o trpijo! N o r o trpijo!
N e s m i s e l n o trpijo!

PISAR: Od kod ste vse to opazovali?

Tišina. V ozadju burke, v kleti pijana BETI. Potem —

PETER: Iz za zidu. — Res je.

PISAR: No . . . ?

PETER: Odšel sem!

PISAR: Koliko časa ste že v tejle razbojniški jami?

PETER: Dolgo.

PISAR: Odrešeni še niste?

PETER: Nisem.

PISAR: Upanje je torej devica . . . Če ni prave device, zaupajmo lažni . . . ?

PETER: Devico Ivano ste sežgali v Rouenu, ker ste se bali, da bo odprla
vrata trdnjave in vas napodila na plano, pomagat . . . Angležem ste
obesili hudičev rep na sukno.

PISAR: Politika in teologija nista za na prazen želodec. Komaj se je zda-
nilo! — Vseeno vas bom vprašal, ali ste potemtakem stavili na sinočnjo
punčko . . . ?

PETER: Ne morem drugače.

PISAR (*se hitro obrne*): Povejte mi no, prosim, kaj imate s tem nesrečnim
devištvom?! Ste bolni?

PETER (*in to smo že nekoč slišali*): Ko je tiran Maxentius tretjič dal
poklicati Katarino in ji ukazal žrtvovati malikom, če naj se reši strašnih
muk in smrti . . .

PISAR: Še zmerom imam nož. Sunil vas bom. To pot ne bom zamudil!

PETER: Zakaj?

PISAR: Na kozlanje mi gre od takšnih štorij. Rad bi slišal v a š o !

PETER: V življenju bi bil moral pomagati d v e m a devicama. Prva je
bila zame važnejša. Poravnati moram star račun. — Bi res rad
slišal . . .

PISAR ga samo gleda, toda to gledanje je ukazovalno in PETER prične pripovedovati.

PETER: Bilo je tisti čas, ko je vitez Didier pustošil vasi okrog Verduna in je šlo z njim pač vse, česar Angleži niso mogli odnesti. Bilo je spomladi, maja, dva dni pred vnebovhomom . . . Bilo je že toplo, kostanji so cveteli . . .

Petrova pripoved se pretrga: odpro se vrata kleti, pojavi se BETI z dvema velikima vrčema. Enega postavi na tla, drugega nese proti PETRU in PISARJU.

BETI: Sova čuku pravi: S póti se mi, boter, spravi . . . — Kateri od vaju ima bolj oster kljun, botra? Kdor ponoči lovi, podnevi brli . . . ali pa tudi ne . . . hudič vedi, ki ima takšno živad pod komando! . . . — Nata! Tale je od zida, pet let je star, čist, moč daje.

Ponudi vrč PISARJU, ki pa se hipoma prelevi v svojo staro podobo: spet je nekako tiholazniški, ponižen, besede se mu nerodno motajo in vsi stavki obvisе v zraku.

PISAR: Oh, to pa ne! Da bi jaz . . . ne morem prvi . . . saj veste . . . Gospod, gospod tamle . . . on je . . .

BETI: Nič ne verjamem!

PISAR: Česa ne verjamete, dobra žena?

BETI: Da si ponižen! Nisi! — On pa (*pokaže na PETRA*) sploh ne pije.

PETER (*seže po vrču*): Pač!

BETI: Hopla, sveti gospod!

PETER pije v dolgih požirkih in kar ne more nehati. BETI se suče okoli njega, med smehom ga spodbuja, kroži z roko, kot bi sukala vitel na vodnjaku.

PISAR je od vlekel bisago k zidu, izpod čela opazuje dogajanje, molči.

BETI: Cukni ga, gospod, cukni! Vino ti bo možgane zmedilo, črno meglo prepodilo! Noe ga je pošteno srkal, zato je pa lahko barko vozil! — O, kakšen požirek!

Glasovi MONIKE, VERONIKE, PEPIJA, RIDOLFA in GABRIJELA se med tem prizorom približujejo. Prišleci se vsujejo skoz porton kakor gruča razposajenih otročajev, čeravno sta RIDOLFO in VERONIKA videti zmedena.

PEPI ima na glavi nekakšno obtolčeno angleško čelado, zadaj pa mu binglja hudičevski rep iz blaga. Spotoma žlobudra stavke, ki naj bi bili angleški.

PEPI: Our country is my country, our house is my house, our wife is my wife . . . oh, beautiful country, beautiful wife, oh, beautiful vines! . . . Nice! (*Debeluharsko stopiclja in se spakuje.*) My father is an (*pomiga z našitim repičem*) englishman, a gentleman, my mother is a witch . . .

Družbica se med smehom razkropi po dvorišču. PEPI in otožni, zbegani RIDOLFO razporejata kulise, GABRIJEL strmi v okna, MONIKA pa potegne VERONIKO v ospredje in stran od ljudi.

MONIKA: (*hitro in tiho*): Veronika, slišala sem, kako je slama šumela. Vrvica, na katero sem te navezala, je bila odvezana . . .

VERONIKA: Saj nisem vedela kdaj, saj nisem vedela kako . . . Luna je sijala . . . luna mene zmeraj tako . . .

MONIKA: In . . . ?

VERONIKA: Nič . . .

MONIKA: Spet ni mogel . . . ?

VERONIKA svečano in sramežljivo odkima.

MONIKA: Bogu bodi hvala! — A veš, kako je to, Veronika . . . ? (*Na uho.*)

Znana stvar, ki je izpričana v mnogih primerih in mnogih deželah: angel se na grešno orodje obesi in ga tišči navzdol! — Tako!

VERONIKA: Oh!

VERONIKA je osupla spričo čudeža, a vseeno se zasuče proti ozadju, kjer PEPI in RIDOLFO urejata svoje prizorišče: njen in Ridolfov pogled se srečata. Bridek trenutek. RIDOLFO v zmedenosti spusti kuliso, da lopne na PEPIJA.

PEPI: Cepec provansalski, šema trubadurska! Mene pokrivaš, namesto da bi pokrival tisto, kar je pokrivanja potrebno! . . .

MONIKA (*ploskne, zakliče*): Dragi, mili prijatelji, zbrali smo se, jutro je prišlo, dolgo pričakovano jutro, in jutro je — no, ali ni res? — jutro je takšno, kot se spodobi: sonček izza gore, rosa na travici, ptički v grmovju, potočki neskajeni, žolna tolče, hudič v najgloblji luknji spanje išče, angelci po nebu ovčke podijo, mi se veselimo! . . . Devica se v kamri opasuje, pot jo je zdelala, bila je potrebna počitka in nam je dala priložnost, da se pripravimo na sprejem. — Pepi, duša pokvarjena . . .

Nepričakovano se od strani oglasi PISAR, prereže ji besedo.

PISAR: Častita sestra . . . vi ste izkušeni . . . nekaj bi vas rad vprašal . . .

MONIKA: Vprašajte, prijatelj!

PISAR: Kako si razlagate, da nas Devica ponoči sploh ni opazila . . . ?

MONIKA: Če imaš luč tik pred očmi . . .

PETER (*ki je dotlej nepremično stal med drugimi, z rahlo senco pijače v glasu*): N o t r a n j a luč, ljudje! . . .

MONIKA: Ja! — Zgodi se, da ne vidiš okolice!

PISAR: In zapahnjena vrata . . . ?

GABRIJEL (*se odtrga iz zastrmenosti*): Saj ravno to je dokaz! Jasno! Sam sem jih preskusil!

MONIKA se nežno, sprašujoče nasmehne pisarju.

MONIKA: Menda ne boste rekli, da tudi vi ne verjamete v čudeže?! Hu-dobec in bog sta za vsak grm nastavila zanko. Po svetu bo treba, bratec, po svetu, da boste kaj videli! Jaz sem videla črno goro, ki je bruhala ogenj, potoke žarečega kamenja, videla sem tele z dvema glavama, videla sem svetnikovo kri, kako se je vzdigovala v steklenici . . . Oh, koliko reči sem videla, kakšna pota so za mano! . . . — Pepi! Zmigaj se navsezadnje, pokaži igro, poskoči!

PEPI: Trenutek, prosim! — Poglejte! . . .

BETI vzdiguje oba vrča z vinom, ponuja —

BETI: Ko solza! Zlat! Mrzel! Vroč!

MONIKA: Greh je!

PEPI: Ojoj!

MONIKA: Greh, Pepi, greh — ampak lep! Poskusimo!

Vrča krožita po dvorišču. Vsi pijejo, razen PISARJA, ki skromno čepi ob zidu, in GABRIJELA: GABRIJEL se strese, potlej gre k vratom, za katerimi je bila ponoči izginila IVANA, počepne na pragu, stisne se k podbojem, kot bi bil pes in bi čakal na gospodarja.

PEPI: Zdaj pa le! Zatrobi, Ridolfo!

RIDOLFO zatrobi, potlej se postavi v pozituro.

RIDOLFO: Pristrčno vas pozdravljamo in sebe s tem predstavljamo! — Jaz sem angleški kralj!

PEPI: This is the King of England, a nice boy! Oh, kako on mene ljubi, kako težko me čaka! Jaz pa sem (*se mu kolče*), huuk, huuuk! pardon! francosko vino pil in telečje noge dobil . . . (*po pijansko kolovrati v krogu.*) A good King, my King, my stinking friend . . .

RIDOLFO: Kje si, Luci?! Kje si, moj sladki Lucifer?! Srce me boli, ker tebe pri meni ni! — Oh, že po žveplu diši . . .

PEPI: Že prijatelj k tebi prihiti! (*Kolca.*) Huuuk! Huuuk!

Primeta se za roke in se nežno gledata.

Sestra VERONIKA ogorčeno pljune proti njima, stara BETI pa navdušeno sklepa roke.

PEPI: Sweet darling!

RIDOLFO: Kaj si, ljubček, meni prinesel?

PEPI: Francosko devico ti bom iz žaklja stresel!

RIDOLFO: Oh, Luci, oh! ... Devico Ivano ...?!

PEPI: Yes! Po mestu Orléans imenovano! HUUUUK! Kaj boš ti meni dal?

RIDOLFO (*nežno*): Friday is your day ... S teboj bom sladko spal!

PEPI: In Ivana ...?

RIDOLFO: Bo sežgana! ... — P r e j p a ...

Na tem mestu burka preide v nekaj mnogo temnejšega in usodnejšega. Burkača se stisneta skupaj, strmita drug v drugega, besede se zgublajo v izrazu telesa.

Gledalci — razen GABRIJELA — sklepajo krog. VERONIKA je napeta ko struna, PETER stoji razkoračeno, razpira in zapira pesti.

PEPI: Njene drobne roke ...?

RIDOLFO (*oponaša rablja, ki drobi kosti*): Rrrrrresk! Hrrrrresk! Rrrresk!

PEPI: Njene dolge noge ...?

RIDOLFO (*kaže, kako je na natezalnici*): Bojo daljše ... dolge ... zelo dolge ...

PEPI: Njene plave oči ...?

RIDOLFO (*stegne roke*): Na dlaneh jih bo nosila, roso bo za njih prosila ... Fortnight, dva tedna ...

PEPI: Njen beli hrbet ...?

Zdaj RIDOLFO samo pokaže: kako režeš jermene s hrbta.

PEPI: In tista stvar ...?

Pesniški RIDOLFO je hipoma kot podivjan maček. Govori z visokim, spačenim glasom —

RIDOLFO: Dvajset vojakov! — Dvajset junakov! — Dvajset korenjakov!
— Ponoči! Podnevi! — Fortnight, dva tedna!

PEPI (*zapoje*): Devištva cvet bo poteptan, od slane hude ves ožgan ...

Tedaj se sestra VERONIKA zažene proti glumačema. Nežni obraz ima spačen, predirljivo vrešči in opleta z rokami.

VERONIKA: Neeee! Neeee! Lažeš! Lažeš! Ni res! Neeee! Lažeš!

Trenutek splošne otrplosti. RIDOLFO se ritenski umakne dva koraka. Prevrne kuliso, pade tudi sam.

V istem trenutku se sproži PETER, plane nad PEPIJA, mu odtrga hudičevski rep s suknje in ga prične z njim mlatiti. PEPI se unika, spotika se, sopiha.

PEPI: Pusti me! Pusti me, ti pravim! Nehaj! . . . Ti bo še žal, boš videl! . . .

MONIKA potegne VERONIKO na stran, drži jo v objemu, s pesmico skuša preglasiti kričanje.

MONIKA: O krotki Jezus moj,
naj pride angel tvoj!
Angel beli, angel zlati . . .

Nič ne pomaga. Velik direndaj.

PETER podi PEPIJA in ga neusmiljeno mlati s hudičevskim repom. RIDOLFO se po kolenih plazi v ospredje.

PEPI: Pokazala sva, kakšen si, pa te je togota . . . Še slabši si, smrdljivec!
— Pusti me!

Stara BETI veselo poskakuje po dvorišču, zajema vino iz vrča in škropi pretepače.

BETI: Žegen! Žegen! Še en žegen! Da bi bilo dosti bušk! Da bi bilo dosti modric! Da bi bolelo! Da bi skelelo! Žegen! Žegen! Hoho! Hohoho!

PISAR in GABRIJEL sta vsak na eni strani dvorišča. PISAR je vstal. Nenadoma stopi med PEPIJA in PETRA, zgrabi za rep, ki ga PETER ravnokar spet zavihiti, skoraj proseče vzklikne —

PISAR: Gospod! Ne . . .

Dolga tišina. Gledata se. PETER spusti rep. PISAR ga brez besede vrže stari BETI.

Vsi zijajo. Celo tepeni PEPI le še sope. RIDOLFO je ob VERONIKINIH nogah.

PISAR: Hvala!

PETER (*počasi, motno, kot bi mu pijača težila jezik*): To jutro si mi dvakrat potegnili orožje iz rok . . .

PISAR: Zelo nerad!

PETER: In sprenevedaš se, jazbec!

PISAR: Ojoj!

PETER: Dvakrat je uspelo, tretjič ne bo!

PISAR: Peccavi, illustrissime domine! ... Ampak, jaz vseeno ... jaz vseeno mislim ...

PETER: ... da bom vsakič odnehal?

PISAR: Nekaj drugega sem hotel pojasniti! ...

PETER: Povej!

PISAR: Učili so me raznih načel. Eno od njih pravi: svéta jeza naj pade na véliko pregreho ... — Nobene pregrehe ne vidim. Oprostite!

PETER: Nočeš videti! Za zid si se usedel, kamen gledaš!

PISAR: V zidu so line ...

PETER (*motno*): Ja. Ja. Ja ... Seveda nisi slep in tudi gluhi nisi ...

PISAR: O v a š i jezi sva govorila! Ne razumem je. Rekel bi, da sta nam moža pokazala zabaven prizor. — Mogoče tudi poučen ...

PETER: Kdo ju je naučil?

PISAR: No, kdo ...?

PETER: Gospod hudič sam! Gospod tajfel osebno!

PEPI zastoče v onemoglem besu, zmerom ostrejši in zmerom hitrejši dvogovor med PETROM in PISARJEM pa mu ne da do besede.

PISAR: Tele naše komedijante?! — Rekli ste in ponovili, da trdno verjamete v poslanstvo device Ivane. Tisti, ki smešijo njene sovražnike, so, po vsakršni pameti, božji!

PEPI: Tako! Tako!

PISAR: Počakaj, prijatelj Pepi!

PETER (*bolestno*): Strašno je! Strašno je! Strašno je! ...

PISAR: Kaj je strašno?

PETER (*vse bolj pijansko in čudaško*): Kaj ni strašno? Strašno! Bolezen se pase od nog do glave! — Besede! Kvantе in še kvantе! ... Riganje! Besede spuščamo ko konj fige! — Lažemo in se smejemo zraven ... Ob belem dnevu je tema ... slepe miši se igramo ... Lažemo, kar se da veselo! Seveda! — Pred grobom stojimo, pa na meh pritiskamo! Ples! ...

PISAR: Kdo je bolan?

PETER: Čakaj! Stoj! (*Z roko začrta krog pred seboj.*) Tole je naš svet. Tule, vidiš, na temle koncu, trpijo. Ljudje ... Na drugi strani, tule, molčijo in to je tvoja trdnjava! Vmes so hudičevi hlapeci, ki iz vsega brijejo norce! Ti jih gledaš s stolpa in jim ploskaš in si slabši od njih ... in si bil zmerom slabši in boš zmerom slabši ...

PISAR (*nenadoma zareže*): Ali bi povedala tem ljudem ...?

Tišina.

Nihče ne razume spopada. Sproži se hiter šepet: vprašanja, vzkliki.

MONIKA: Kako mu je sploh ime?

PEPI: Saj je sinoči ...

MONIKA: Bil je ... molčal je ...

BETI: Čuk na čuka hop! Volk po volku lop! Hoho!

PEPI: Kateri od njiju . . .

Ne utegne vprašati do konca. PISAR jasno ponovi —

PISAR: Bi povedali, kdo ste, gospod?

PETER (*vrne*): Bi povedali, čemu si prišel sem, prijatelj?

Spet tišina.

Potlej MONIKA ne vzdrži več napetosti: kakor bela kokoška zafrfota na okrog.

MONIKA: Tiho! Mirno! Mili prijateljčki, mili, dobri bratje in sestre, dosti oslovstva! Poglejte, kakšen dan se je naredil in pomislite, čemu smo se zbrali! Sonce sije, murni godejo . . .

MONIKA prihiti do PETRA in PISARJA. Vsakega pograbi za eno roko, kot bi ju za vsako ceno hotela pomiriti. Milo se jima nasmiha. Moža se obrneta vsak na svojo stran, PETER stopi k vrču in spet nagne, PISAR se pokloni.

PISAR: Seveda, častita sestra!

V nastali tišini je slišati VERONIKO in RIDOLFA. RIDOLFO kleči ob nuninih nogah.

RIDOLFO: Bog me je udaril! Prav zares me je udaril! . . .

VERONIKA: Pojdi proč!

RIDOLFO: Noč me pokoplje, saj sem vam rekel . . . Zdaj me tudi dan ne bo več odrešil . . . Ogenj imam na duši . . .

VERONIKA: Pusti me, pravim! Nikoli več!

Nihče se ne zmeni za njuno besedovanje.

GABRIJEL, ki je vse dotlej čepel ob vratih in molčal, nenadoma vstane; neznanško zaničljivo krikne —

GABRIJEL: Vsi skupaj ste živina in zarukanci, beštje!

MONIKA: Fant! Ljubi mladenič!

GABRIJEL: Sram me je za vas, sram me je zase, ker sem šlevast in vas ne napodim s palico pa z vodo! Psi uganjajo takšne reči, ko se gonijo, na nobenem sejmu ni slabše! Devica bo vsak čas prišla, vi lajate in bevskate in revskate in se vlečete za repe! . . . Jaz sem jo sinoči prvi videl . . . pod kapelico . . . imela je objokan obraz . . . zaradi takšnih cuckov, kakršni ste vi! . . . Ozrla se je proti meni! Ko je prišla sem, je odprla vrata, ki jih jaz nisem mogel . . . Ona bo . . . ona bo rešila

vse ... deželo ... vse ... ampak, jaz bom njo varoval, da ji ne boste skakali pod noge! Jaz bom šel pred njo ...

PEPI (*kar tako, iz prirojene šaljivosti, nič hudobno*): Hop! Apostola imamo!

GABRIJEL (*silovito*): Ja!

PEPI: Zakaj pa ravno ti ...?

GABRIJEL: Zato! ... (*Išče besedo.*) Jaz sem ... meni so vse moje potolkli Angleži ... mojega strica so Burgundci ... pri nas je kri tekla čez prag in v gnojnico ... potem sem mislil ... ničesar več nisem verjel ... Jaz sem ... jaz sem ... J a z v e r j a m e m ! Bil sem ... Ne znam povedati ... Kdor nič več ... človeku je vseeno ... (*S prstom kaže od enega do drugega.*) Ne ti, ne ti, ne ti ... nobeden ni počel tega, kar sem jaz, ampak, nobeden tudi ni ... Osmodili so me ko mačka ... Zbežal sem ... Mojo sestro so sredi dvorišča ... Pet. Oče je visel na vodnjaku ... Potem pa ... potem ... potem ... Ne! Z d a j v e r j a m e m ! Č u d e ž b o ! Ne more biti drugače! In jaz bom njen spremljevalec! Nobeden od vas ni videl, kar sem jaz videl ...

Razburjeni GABRIJEL lovi besede, v njegovo hlastanje se čisto mirno oglasi sestra MONIKA.

MONIKA: V s i s m o v i d e l i ...

PETER: P o v s o d ...

PEPI: V s i ...

BETI: N u n a v i d i t e č i r d e č o k r i , J e z u s o v a r a n a z a n j o z a c v e t i ...

V tem trenutku se za GABRIJELOM odpro vrata.

IVANA in KUNIGUNDA.

IVANA je v oklepu, čez katerega pa vsevprek visijo ogrlice z dragulji in zlate verižice. Njen drobn obraz je blede, oči ima širom odprte, in ko prestopi prag, ko se premakne po dvorišču, se zdi kakor bi jo nosila velika, nevidna roka.

KUNIGUNDA gre za njo. Oblekla je temno zakmašno obleko, na prsih se ji svetlika rubin.

Čakajoči napravijo polkrog. GABRIJEL zdrsne na kolena. VERONIKA popade vejo iz Domremyja.

Velika tišina, potem se oglasi —

KUNIGUNDA: Devica Ivana je prišla, da bi vas pozdravila. — Jaz se spovedujem greha, ki sem ga zagrešila včeraj, ko ste me spraševali. Mislila sem, da je goljufija, nisem mogla verjeti, bala sem se hudičeve zanke. Ne zamerite mi preveč, ljudje, razumite!

KUNIGUNDA za hipec zastane, komaj opazno zasučje pogled proti IVANI. IVANA govori v kratkih stavkih, kot bi jo bili naučili.

IVANA: Ta gospa me je sprejela, ko sem se prvič pripravljala na pot. Veliko let je minilo. Dala mi je prvega konja. Vsega me je naučila, česar nisem znala.

KUNIGUNDA: To je devica Ivana. Potrjujem in prisegam, da je tako!

IVANA: Tu sem bila štirinajst dni.

Majhna tišina, kot bi se nekaj zataknilo.

KUNIGUNDA (*mirno, pozorno, čisto tiho*): Povej, kako je bilo, kaj se je zgodilo!

IVANA: Pravili so, da sem zgorela na grmadi v Rouenu. Obsodili so me. Rekli so, češ ne poslušaj Cerkev, njeni glasovi so hudičevi glasovi... Jaz sem... Ni res! Moji glasovi ne lažejo...

KUNIGUNDA: O grmadi!...

IVANA: Zdelo se je, da sem zgorela, ampak nisem! Angel me je vzdignil iz ognja. Sedem let sem živela na gori Montserrat.

KUNIGUNDA: Čakala je na nove ukaze.

IVANA: Zdaj sem prišla...

Znova zastane, njen smehlaj je kakor zamrznjen.

KUNIGUNDA: Povej ljudem!... Povej, kako so ti ukazali glasovi!

IVANA: Ukazali so: reši kraljestvo!

KUNIGUNDA: Znova!

IVANA: Še so Angleži. Dosti jih je še. Niso ubogali, niso se vrnili domov...

KUNIGUNDA: Vitezi so debeli voli ali krvavi mesarji, kralj nima roke, da bi ga vodila!

IVANA: Morala bom, kakor sem nekoč...

KUNIGUNDA: Povej še! Poslušajjo...

IVANA: Šla bom... Šla bom...

KUNIGUNDA: Šla bo v Reims, šla bo v Chartres... (*Ivani.*) Šla boš na dvor, Karl te bo sprejel...

IVANA: Videla bom kralja... Rekla mu bom, naj nič ne menca, on bo potlej vse tako napravil...

KUNIGUNDA: Kralj ji bo dal vojake. Napodila bo zadnjega Angleža! Potolkla bo zadnjega Burgundca! Ukrotila bo viteze! Bog ji bo pomagal! Dežela bo rešena!

Vse do trenutka je KUNIGUNDA vodila IVANO kakor mesečnico. Ob zadnjih besedah se dekle zdrzne, nekaj svetlega udari iz nje, nič več ne govori naučeno, marveč z zanosom, ki je samo njen. Kakor otrok se zdi.

IVANA: Ja! Ja! Dobro poslušajte, kaj pravi! Tako je! Oh, potem... potem se bomo imeli zelo lepo! A mislite da ne...? Res! Kdor se najbolj potuhnjeno kuja, bo vriskal... Saj vendar ni mogoče, da bi ne bilo

boljše in čisto dobro! ... Jaz že vse vidim, natančno vidim, ljudje božji! ... Gospodje bojo mirno na lov hodili, kmetje bojo na polju delali, pastirji bojo pasli, gospodinje bojo smetano z mleka posnemale, dekleta bojo predla, otroci se bojo z backi trkali ... Zjutraj škrjanček, popoldne kos in slavec pod noč! Kdor bo hotel, bo ponoči zvezde štel, nič več požarov. Kar naprej bo zvonilo, vam povem! Za krste, za ohceti, za pogrebe, ljubemu bogu na čast, pa svetnikom. Kaj pa dozdej?! Klenkanje sredi noči, sam strah! Mogoče ni res...?! Živino v gozd, otroke za grmovje, soldati pa po vasi ko merjasci po njivi! Poglejte, takole jim figo kažem! Jaz sem čisto navadna deklina, ampak, meni sta sveta Katarina in sveta Margareta naročili, naj napravim red, ker bog takšne svinjarije ne more več trpeti! Figo! ... Takole! ... Seveda bo še treba ... ja ... marsikaj ... in prehitro ne smemo ... je že tako ...

Kakor je bila hitro in čudno vzplamtela, tako je tudi ugasnila. — Z zadnjimi besedami se vrača v prejšnjo otrplost in zadrego.

Tedaj se silovito oglasi PETER, ki mu je menda pijača prišla do vrha možganov. Roke drži kakor Mojzes in se malce pozibava na petah.

PETER: Naj se ti jezik pozlati, devica, kakor se je sveti Katarini in Maxentiusovi ženi! Meni je tako svetlo pri duši, jaz sem srečen, jaz sem presrečen, jaz sem ...

KUNIGUNDA (*se zasučje proti njemu s hudim sovraštvom*): Daj, molči, človek!

PETER (*se ne da ustaviti*): Prazniki se začenjajo!

KUNIGUNDA: Pred praznikom bo še tekla kri, ti pa si pijan ko furman na pepelnico!

MONIKA: Nikar krivice! Ta človek, moj bog, sploh ni slab in iz pijače pridejo včasih zlate besede!

PEPI: Krasne, sestra Monika!

PETER se sploh ne zmeni za medklice in tudi KUNIGUNDINE jeze mu ni mar. Za vsako ceno hoče povedati, kar mu leži na srcu, trka se po prsih in sope.

PETER: Vrniti se moramo h Kristusovi ljubezni in očistiti si moramo srca in si povedati vse, kar nas tišči, in jaz bi bil rad prvi, da bi moj primer spodbodel druge, kajti jaz sem ...

KUNIGUNDA: Ti si črn, kosmat nič! Ti si potuhnjenec! Pajek! Prisklednik!

MONIKA: Vsi smo po božji podobi!

VERONIKA: Pozvôni, sestra Monika!

PETER: Ne! Ne! Pustite me, naj povem svojo zgodbo! Videl sem devico Ivano, ko je stala na grmadi — videl sem vas, častita devica! — ampak videl sem še neko drugo devico in zaradi nje se mi je obrnila

duša v telesu in se potlej kar naprej sukala ko bolan človek na ležišču, kakor pravi sveti Avguštin . . .

MONIKA: Krasna podoba!

PEPI: Koga bomo poslušali?! Devico . . .? Njega?!

PETER: Poslušajte me, prosim! Bilo je tisti čas, ko je vitez Didier najhuje pustošil okoli Verduna . . . Dva dni pred Vnebovzetjem . . . kostanji so cveteli . . .

PEPI (*hudobno začivka*): Ptički so peli . . . čiv čiv! . . .

Nenadejano se vmeša IVANA.

IVANA: Naj pove! Pustite ga!

Smeh.

Pisar se smeje: na ves glas, nesramno. Vsi se obrnejo k njemu. Osupli so, ker ne morejo razumeti sprememb, ki so se zgodile z njim. Stegne prst in pokaže obris Petrove dlani na zidu.

PISAR: Izvolite pogledati! Njegova roka! Križ je n a d roko, ne na roki. Kaj to pomeni? — Pomeni lažnjivca! Rad bi razpredel dolgo laž, da bi pokril kratko resnico. Vsi malo lažete — eden več, drugi manj . . .

MONIKA (*cinglja z zvoncem*): Hudobec, pojdi stran! Hudobec, ne pokvari nam praznika!

PISAR: Lažete!

PETER skoči do GABRIJELA, ki je obtičal v svoji zamaknjenosti in na kolenih, stresa ga za ramena in ga tišči proti zidu, kjer je obešena kosa.

PETER: Gabriel!

KUNIGUNDA (*mračno*): Pri priči boš povedal, kdo si, človek, in kaj hočeš!

PETER: On je vohljač! Lovski pes! Hlapec tistih, ki so devico postavili na grmado v Rouenu!

PISAR: In on je bil opat in je ubežal pred lastnim grehom!

PETER (*divje*): Da bi p r a v e g a Kristusa našel!

PISAR: Kristus je samo v Cerkvi!

PETER: Devica bo . . .

PISAR se spet hrupno zasmije.

PISAR: Tale punčka . . .? Tale potepinski otrok . . .?!

PETER: Gabriel! Udari, Gabriel!

GABRIJEL se navsezadnje do kraja ove: s hitro kretnjo sname koso z zidu in jo dvigne kvišku.

KUNIGUNDA zamolklo krikne —

KUNIGUNDA: Ja!

GABRIJEL se otrese njene roke; ozre se proti IVANI, kot bi od nje zahteval, naj mu ukaže.

IVANA: Ne!

PISAR stoji razkoračeno in čaka. V tišino se narahlo oglašajo zvonček, MONIKA milo šepeta —

MONIKA: Ali bi res postavil dekletce v ogenj, dobri, mili, prijatelj?! A si kaj misliš, kako je v ognju?!

PISAR: P r a v o I v a n o b i ! Tole punče je nadlega, majhna sitnost, nič več!

PETER: To je prava Ivana!

KUNIGUNDA: Prisegam!

Tedaj se PISAR požene k stari BETI, ki je dotlej čepela ob vrčih, pograbi jo za roko in povleče v ospredje.

PISAR: Povej tem ljudem, zakaj si zjutraj položila dekletu roko na trebuh!

BETI ne odgovori: abotno, meketaje se smeje. V ozadju PEPI posnema njeno smejanje.

PISAR: Povej, kaj je tam notri!

Napetost. Vsi čakajo.

IVANA ima zaprte oči.

PISAR (*privija Betino roko*): Zini, coprnica!

BETI (*vendarle*): Ko boš grmado prižgal, si boš sam perutničke ožgal! —
Otročiček sladko spi, čuk nedolžne ptičice lovi... — Je mrzla roka,
mrzel mož... na tvojem grobu ne bo rož...

PISAR spusti BETI.

VERONIKA popade domremysko, z rožami okrašeno vejo in se odpravi k IVANI.

VERONIKA: Poznaš to vejo...? Se spominjaš...?

IVANA širom odpre oči. Dolg drget jo spreleti, roke ji vzplapolajo, zamaje se, zategel stok se ji izvije.

IVANA ima prikazen. Odgovarja glasovom.

IVANA: Katarina! ... Mihael! ... Ja! ... Ja! ... Slišim! ... O! O! Oh!
 Bom! Čaščena si ... čaščeno bodi tvoje ime! ... Ne bom zamudila! ...
 Nisem! ... Šla bom ... Ubogala bom ... Seveda ... Oh! ... Poča-
 kaj! ... Še ... Nikar! ... Mihael! ...

Glasovi po vsej priliki izginjajo.

Vsi so kakor otrpli vpricho čudeža. IVANA zdrsne na kolena, glavo nagne na prsi.

PETER (*nekaj trenutkov pozneje, motno in svečano*): Dokaz!

PISAR: Komedija! Nič boljša od tiste, ki sta jo zaigrala burkeža!

Nenadoma: trobenta, vojaški rog. PISAR se zmagoslavno zasmee.

PETER: Kaj je to?

PISAR: Vojaki toulškega škofa.

PETER: Po tvoji sledi so prišli ...?

PISAR: Naročil sem!

KUNIGUNDA: Gabrijel, vrata! Zapahni vrata!

GABRIJEL odvrže koso in se požene k velikim vhodnim vratom. Vrata se ropotaje zapro, zapahi zažvenketajo.

PISAR: Menda ne mislite, da bi lahko vzdržali oblego?!

KUNIGUNDA: Ne bo prvič! To je skoraj trdnjava, možak!

GABRIJEL znova pograbi koso, PETER pa vrv, s katero je imel že opravka. NUNI in GLUMAČA se umikajo k stenam. Obroč okoli PISARJA.

KUNIGUNDA: Ne šel! Mogoče sploh ne! On bo navsezadnje naše orožje ...

GABRIJEL in PETER obstaneta. PISAR med njima. Stojijo čisto negibno. KUNIGUNDA je prišla do BETI. BETI jo pogleda.

BETI (*tiho, mirno*): Tisti otrok, ki si ga pustila pri svetem Gregorju?

KUNIGUNDA: Ja.

BETI: Noseča je.

KUNIGUNDA: Vem.

Vojaška trobenta se približuje.

*Z a s t o r
 Konec prihodnjíč*

Andrej
Hieng

Lažna Ivana

Romantična komedija
(nadaljevanje in konec)

3

Spet noč, ki se preveša proti jutru, luna pa je še visoko in neusmiljeno sveti. Predmeti so kakor izrezljani. Na mostovžih, za vrati, za zidovi, povsod je čutiti glasove nespečnih ljudi: molitev, pивce v kleti, drobno dekliško ihtenje. Volkovi so v gozdu, zvon miruje.

Potem prideta skoz leva vrata KUNIGUNDA in BETI. Dekla ima v

rokah prišpičen količek, KUNIGUNDA bakreno skodelo z vejico, obe tudi hlevski svetilki.

BETI: Pokaži! Pozabila sem, kje je kaj.

KUNIGUNDA (*kakor že nekoč, kaže grobove svojih gostov*): Pek od svetega Jakoba. — Durandru, tisti trgovec. — Nemec z golšo. — Suknar.

BETI (*se razkorači in zaklinja*): Nikoli se ne vrnite, nikoli več ponoči ne vstanite! — Sprejmi temo, mrlič! Hrani korenine! Pozabi pozemske skomine! Kar je bilo, naj čisto mine!

BETI zabode količek v tla, KUNIGUNDA škropi.

KUNIGUNDA: Pozabi moj obraz, da bom tudi jaz tvojega, debeli pek!

BETI: Kdo je tule?

KUNIGUNDA: Durandru.

BETI: Trgovec po pesku trhle kosti vlačí, ob luni tvojo dušo tlačí . . .

KUNIGUNDA: Zabodi količek! — Molči, Durandru! Bil si grd, spolzek, ribji človek, ribje oči si imel, ribje zobe, in pokončal si več ljudi, kot sem jih jaz!

BETI: Ko zadnji sok se v zemlji precedi, duša navsezadnje mir dobi. — Poškropi ga, reci: Ti si bil zadnji!

KUNIGUNDA: Ti si bil zadnji!

BETI: Ti si bil rep!

KUNIGUNDA: Ti si bil rep!

BETI: Poškropi ga! Še! — Kar se razmoči, se odtóči! . . .

KUNIGUNDA obstane sredi kretnje. Tišina. — V kleti pijanci, med njimi je precej razločno slišati Ridolfovo popevko.

KUNIGUNDA: Zakaj to počneva, Beti?! — Dozdaj sem tako mirno shajala z njimi . . .

BETI: Si! — Podnevi!

KUNIGUNDA: Tudi ponoči!

BETI: Če bi se s fantom pokrivala. — Mrliči so hlapca v hrbet bezali, do tebe ni prišlo. — Zdaj smo pa naenkrat mamica, hoho! Bomo zibali, vnučku ritko brisali . . .

KUNIGUNDA v nenadnem besu pograbi BETI za lase in jo prične stresati.

KUNIGUNDA: In ti, mrha hudičeva, si kriva! Sto ženskam si odpravila, ko so bile noseče, meni nisi hotela!

BETI: Nisem!

KUNIGUNDA: Zakaj ne?! (Potem naenkrat skoraj mehko in proseče.) Zakaj ne, Beti?!

BETI: Odkar si cucelj pustila, sem bila zraven tebe. Kakor že obračava: mene si imela namesto mame . . .

KUNIGUNDA: Ja!

BETI: Suha tepka roditi želi, kopun za kokošjo leti . . . — Smešno! Mene se ni nihče v življenju usmilil, da bi mi napravil trebuh. Potem sem hotela, naj imava tvojega otroka. Napihovala sem se s tabo, na bruhanje mi je šlo s tabo, noge so mi otekale s tabo, rodila sem s tabo, dojila sem s tabo, dokler si dojila . . .

KUNIGUNDA: Dobro si vedela, kako je bilo . . .

BETI vpraša hitro, nenadejano.

BETI: A naj ji odpravim, tisti punčki tam zgoraj . . .? Devici Ivani . . .?

KUNIGUNDA prav tako reagira.

KUNIGUNDA: Drži gobec! Molči! — Ne!

BETI: No, vidiš . . .

KUNIGUNDA: To je zdaj vse drugače!

BETI: Kaj?

KUNIGUNDA: Tu je denar, tu sem jaz, hiša . . .

BETI: Na kosti postavljeno. — Čemu sva jih pa ravnokar zaklinjali . . .?

KUNIGUNDA: Oh, Beti! . . . T i si me vzela na romanje v Rim! Šli sva na romanje, da bi videli, kje so pokopane kosti svetega Petra, kajne? Saj sem bila še otrok! Ko smo hodili, je vse cvetelo, nisem vedela, ali dišim jaz ali dišijo travniki. Kar sem podnevi videla, sem ponoči sanjala, kar sem ponoči sanjala, sem podnevi videla. Samo veselje. Štirinajst noči se ni nobena zvezda skalila. Ribe, so nam rekli, so podoba Jezusovega imena, in če smo bredli potoke, so nam čedne, majhne postrvi obletavale noge. — Kje se nam je pridružil tisti človek?

BETI: Mesto se je imenovalo Milano.

KUNIGUNDA: Kakšen je bil?

BETI: Kosmat stotnik. Tiho je govoril. Tiho se je smehljajal. — Hudobec ni glasen.

KUNIGUNDA: Kje sem se mu podala?

BETI: Sebe sprašuj!

KUNIGUNDA: Bil je kostanjev gozd, velik ilovnat hrib . . .

BETI: Ponoči si mi ušla. Spala sem.

KUNIGUNDA: Ko se je zvalil z mene, je rekel: Ti si moja devica Marija in nebeška devica Marija bo zmerom v najini hiši . . . Za ženo te vzamem!

BETI: Moja devička se je zjutraj pri studencu umivala in jaz sem vedela . . . Hoho!

KUNIGUNDA: Se spominjaš, kje je izginil in kje me je zapustil?

BETI: Se!

KUNIGUNDA: Siena, so rekli . . . Ves dan sem hodila po mestu, da bi ga našla. Vse cerkve sem obredla, vse krčme, vse hiše. Tam so hiše čisto črne. V najbolj črni hiši sem ga staknila. Šest kompanjonov je imel, šest črnih psov, valjali so se med sabljami in vrči. Zapahnilo so vrata.

BETI: Črna hiša, črni psi — devica Marija, kje si ti?! . . . — Nikoli mi nisi povedala, pa vem!

KUNIGUNDA: Reci!

BETI: Kockali so zate. Kdo te bo prvi, kdo te bo drugi . . . in tako naprej . . . On je bil zadnji. Na mizi. Vsi na mizi.

KUNIGUNDA: Ja. On je bil zadnji.

BETI: Kaj je rekel?

KUNIGUNDA: Rekel je: Za lep spomin! Za slovo!

BETI: Potem so te tudi okradli. Vzeli so ti možnjček z denarjem in križec.

KUNIGUNDA: Ponoči so me odnesli iz hiše. Položili so me na prag velike cerkve. Bronast angel je prišel iz neke line in dvanajstkrat udaril s kladivom po zvonu.

Tišina. Iz kleti se medlo sliši RIDOLFA, ki poje —

RIDOLFO: O duša, roža, beli cvet,
vijolica dišeča, lilija, rezéda,
v globoki kleti sanjam zlati svet,
srce v pepel se mi seseda . . .

KUNIGUNDA: Tako je bilo. Vse so mi vzeli.

BETI se naenkrat zasmije.

KUNIGUNDA: Je smešno . . .?

BETI: Zdaj je! — Vse so ti vzeli . . . Koliko sva jih potlej medve okradli, ljubica, dušica . . .?!

KUNIGUNDA (*udari z nogo ob tla, pokaže grobove svojih žrtev*): Kaj pa so bili tile ljudje meni?! — In hitro smo opravili. Nobeden od njih ni imel časa, da bi pomislil kaj več kot: Jezus pomagaj!

BETI: Že dobro, punčka!

KUNIGUNDA: Kaj je dobro?

BETI: Če se človeku zgodaj posveti! — Na božjo pot gremó, cigane hude srečamo . . . Božja pot ni vsak dan.

KUNIGUNDA: Ti je bilo hudo zame, takrat, Beti?

BETI: Ne! — Zdaj mi je . . .

KUNIGUNDA: Ponovi!

BETI: Ne, sem rekla. Z d a j mi bo bržčas hudo. Iz starih oči se rado cedi. Slabo ti kaže. — Breji volkulji se zobje zmeščajo . . . Taka si, kot bi še enkrat trebuch prenašala. Ajatutaja . . . Ajatutaja . . . Najprej si se v kamen spremenila, no, pa te bo punčara zmedila. — Kamen razpade.

KUNIGUNDA (*pokaže bosanski grb*) Tule gor se usedi!

BETI: Vojaki so pred hišo . . .

KUNIGUNDA: So!

BETI: A sploh veš, kaj moraš napraviti?

KUNIGUNDA: Vem, coprnica!

BETI: Mi poveš . . . ?

KUNIGUNDA: Ne povem! — Kmalu boš videla.

BETI: Adijo!

KUNIGUNDA: Adijo!

Vsaka proti svojim vratom. Potem se KUNIGUNDA ustavi in tiho pokliče.

KUNIGUNDA: Beti! — Beti, ali ni čudno . . . sploh se ne spominjam njegovega obraza, tudi ne vem več, kako mu je bilo ime, tistemu človeku . . . Sedem očetov . . . (*Pokaže proti stopnicam*) Ampak, čigava je navsezadnje deklina?

BETI: Tvoja.

KUNIGUNDA: Ja! . . . Ja! . . . Ja! . . .

Zenski izgineta skoz vrata. Prizorišče ostane nekaj časa prazno. Pozneje se razsvetli Kunigundina izba.

Iz kleti se oglašča čustveni RIDOLFO.

RIDOLFO (*off*): Potrgane so strune, pojem še,
skoz tēmo se obraz tvoj prikazuje,
in v milost vérjem vendarle,
nemara prav takrat, ko je najhuje . . .

*KUNIGUNDA zлага denar v kupčke, vsak novec obrne, nato pa jih nena-
doma premeša in položi obraz nanje: počiva v zlatu, zlati prstani se ji
bleščijo na rokah, zlata luč svetilke jo zlati.*

Pride GABRIJEL. Čeravno je bil v kleti, je videti trezen. Poslušaj ob vhodnih dvoriščnih vratih, po vozičku zleze na zid in strmi čezenj.

PETER takoj za njim.

PETER: Kako?

GABRIJEL: Utaborili so se pred mostom. Dva stražarja sedita ob ognju, drugi spijo. — Sploh majhna četa.

PETER: Jasno: čakajo, da jim bo gospod pisar dal znamenje . . .

GABRIJEL: Že vso noč molči in niti požirka nismo spravili vanj. Ali res mislite . . .

PETER: Vem! — Poznam to črno gospodo! On jim je naročil, naj pridejo, za njim. Najprej pes, potlej lovec . . . Še enkrat bi jo radi gnali v stolp in na sodišče in v ogenj. O n !

GABRIJEL: Zakaj samo molči, zakaj ničesar ne ukrene?

PETER: Zakaj mi ničesar ne ukrenemo?

GABRIJEL: Ali ne bo devica popeljala nas vseh . . .

PETER (*odreže*): Kakšna vojska pa smo, da bi se lahko postavila pred nas? — In še to: menda smo dolžni tudi sami kaj opraviti . . . zanjo . . .

GABRIJEL zleze z zidu in vozička.

GABRIJEL: Povejte, kar mislite!

PETER (*hlastno in nemirno, morda tudi iz vina*): Če bi se ti zmuznil za hlevi, če bi prebredel vodo . . . noč je . . . poznaš ljudi tod naokrog, lahko bi jih zbobnal še pred dnem . . . in če bi prišli s kosami in cepci . . . škofovskih hlapcev ni veliko, saj si videl . . .

GABRIJEL: Kako da ravno jaz . . .? — Mene ni škoda, kajne?

PETER: Vsi drugi smo tujci. — Prisegel si, da boš varoval devico!

GABRIJEL: Počasi, možakar! — Treseš se, strah te je . . .

PETER: Nikar ne nori! Veter piha . . .

GABRIJEL: Jaz sem od včeraj marsikaj premislil.

PETER: No . . .?

GABRIJEL: Nemara sploh ne iščejo device Ivane. — Bila je spokojna. Njena ura menda še ni prišla.

PETER (*oprezujoče, razvlečeno, izpod čela*): In koga po tvojem iščejo, prijatelj?

Trd nasmeh na Gabrijelovem obrazu.

GABRIJEL: Mogoče t e b e, častiti oče!

PETER: Krasno kažeš zobe!

GABRIJEL: Kažem!

PETER: Zakaj bi iskali mene?

GABRIJEL: Precèj si prinesel na duši, ko si se privlekel sem. Kar tako, za prazen nič, nisi stokal cele noči! — Ne vem . . .

PETER: Jaz pa zate vem!

GABRIJEL: Boš obrnil raženj?

PETER (*zamahne z roko, razkazuje grobove*): Tule spodaj bi se marsikaj našlo. Če ti bojo nastavili sulico na hrbet, boš izkopaval, kot si nekoč zakopaval — Menda nisi rožnega venca molil, ko so drugi klali?

GABRIJEL: Menda nisi maševal, ko so drugi požigali?

PETER: Menda nisi milosti prosil, ko so trgovcu devali štrikec za vrat?

GABRIJEL: Menda nisi hostije prepolavljal, ko so junaki posiljevali device?

PETER napravi kretnjo, ki smo je pri njem že vajeni: dlan si položi na obraz, skloni glavo.

GABRIJEL *gre okrog njega.*

GABRIJEL: Z a t e ne bom prodajal kože. Kar bo rekla devica, to bo!

PETER (*tih*): Ja!

GABRIJEL odide v klet, PETER gre za njim, a še prej se ozre proti Kuni-
gundini izbi, ki je zlata v srebrni noči.

KUNIGUNDA napol leži med razsutimi kovanci, pogovarja se z bogom in z denarjem.

KUNIGUNDA: Zveličar, gospod Jezus, saj nisem vsega pozabila! T i si pozabil! Človek ne more sam! Poskušala sem, ni šlo! Kdo pravi, da nisem?! (*Denar jo premoti, brodi po njem in godrnja.*) Petnajst cekinov na moža . . . sedemnajst . . . ? Ne! O, ne! Preveč! . . . Mrhe požrešne! — Jezus, spet bom poskusila . . . Takrat nisem mogla! A si mi pomagal?! Nikolí, in niti s prstom nisi mignil! . . . Otrok pa nima nič s tem! — Deset cekinov! Amen! Več ko zadosti! Basta! Čez glavo zadosti!

Na desni strani, zgoraj, se razsvetli okno. BETI se prikaže. V rokah ima nekaj velikih, porisanih listov.

BETI (*vrže na dvorišče list z risbo kače*): Kača naj se ti okoli sulice navije, hlapec! *Drugi list: obris krastače.*) Krastača naj ti v kašo skoči! (*Tretji list: blisk.*) Strela naj ti konja ubije!

Listi padajo na dvorišče. BETI mrmra dodatne zarotitve. KUNIGUNDA se bori z Jezusom in s skopostjo.

KUNIGUNDA: Nisem prišla do Rima. Kakšnega angela si mi pa poslal?! Iz bron! Ko je bilo že vsega konec! . . . — Stotniku dvajset, naj bo! Vampež! Prašičji mehur! Surovina! . . . — Še bom romala. Bom! — Požrli bojo, kar bojo dobili, in potlej se bojo smejali in odjahali . . . — Če boš gledal na vsako hudobijo, kdo naj sploh obstane?!

BETI strmi za listi in suva proti dvorišču z razkrečenim kazalcem in sredincem.

BETI: Kača, varuj otroka! — Krastača, zastrupi vojaka! — Strela, odženi zoprnika!

BETI se umakne z okna.

KUNIGUNDA je zgrnila denar na kup in ga pretresla v mošnjo. Na stolu ima obleko, porisano z velikimi žarečimi rožami. Vzame jo v roke, pregleduje.

KUNIGUNDA: To!

Prične se oblačiti.

Iz kleti prihiti VERONIKA, za njo razburjeni RIDOLFO.

RIDOLFO: Sestra Veronika, prosim . . .

VERONIKA: Nič prosim! Nič hvala!

RIDOLFO: Vsaj besedico! . . .

VERONIKA: Nobene!

RIDOLFO: Ali naj . . .

VERONIKA: Kakor hočete!

RIDOLFO: Morilca zaslišijo. Roparja poslušajo. Morilec sem. Ropar sem. Drži! In ravno zato . . .

VERONIKA: Nič ne bo! — Kje je moja veja . . .?

RIDOLFO: Tamle, če dovolite!

VERONIKA: Pustite jo! (*Neznansko zaničljivo*) Angleški kralj! . . .

RIDOLFO: Igra, moj bog! . . .

VERONIKA: Z menoj se ne boste več igrali! Angleški kralj, pha! Darling! . . .

RIDOLFO: Vi ste vzvišeni, sestra Veronika, vi ste čisti, ampak v temle trenutku imam tudi jaz tule notri . . .

VERONIKA: . . . dva bokala vina!

RIDOLFO: Oh, nikar! Rotim vas!

VERONIKA: Opravljeno! Zmenjeno! Končano! Pika! Zaključeno! Amen! — Hvala, angel!

RIDOLFO: Kako ste rekli?

VERONIKA (*svetniško obrača oči proti nebu*): Hvala, angel varuh moj! Bodi vedno ti z menoj . . .

RIDOLFO: Saj bo! Saj bo, sestra Veronika!

VERONIKA: Stoj mi noč in dan ob strani . . .

RIDOLFO: Prav gotovo! . . .

Iz kleti kliče Monika.

MONIKA (*off*): Veronika! Kje si . . .?

RIDOLFO: Angel b o . . .

VERONIKA: Brez vas! — Sploh je najboljšo, da me pustite čisto pri miru! Jaz sem Jezusova nevesta! Dvakrat me je premagala skušnjava, oh, oh,

nečednost... čisto zraven prepada sem bila!... (*Trka se po prsih.*) Obžalujem! Obžalujem!... (*Naenkrat spet jezikavo.*) Ampak, v nebesih, gospod angleški kralj, v nebesih pazijo name! Kako pazijo...? Ko sem bila jaz slaba zavoljo skušnjave, ste bili tudi vi slabi: vaša slabost je obvarovala moje deklištvo!

RIDOLFO (*prav presunljivo vzdihne*): Dvojna sramota! Zavedam se, sestra Veronika!...

VERONIKA (*skriva se za vejo, radovedno, hitro*) Se vam je že kdaj prej primerilo, da... (*Ugrizne se v jezik, ne skonča stavka, rajši se spet zateče k varuhu.*) Dobri angel varuh, prosim...

RIDOLFO (*izkoristi priložnost*): Jaz sem vroč! Preveč vroč! Veliko in preveliko čustvo človeka slabi, sestra, verjemite! Ampak, oh, kako bi vam povedal?!... če bi se privadila drug na drugega in če bi skupaj hodila po svetu...

VERONIKA: Jaz sem Jezusova nevesta!

RIDOLFO: Saj ga ne bi nič prikrajšala, v dvoje bi ga častila!... In jaz... Rahljal bi vam slamo, čez potoke bi vas nosil... Mogoče bi si kdaj napravila hišico...

VERONIKA (*pozorno*): A imate...

RIDOLFO: Pssst! *Izveleče debelo mošnjo izza suknjiča*) Poglejte!

VERONIKA: O!

Iz kleti se oglasi MONIKA.

MONIKA (*off*): Veronika! Kod hodiš?!

VERONIKA: Že grem! *Ridolfu z igrano prevzetnostjo*) No, kaj mi imate še povedati?

RIDOLFO *naenkrat čisto drugače: trezno in pozorno*): Precej nevarna past, tole... Če bi se zmuznila... Vi in jaz... Samo to je še mogoče in pametno...

Tipajoče besede.

VERONIKA: Oh, mislite...?!

RIDOLFO: Mislim!

VERONIKA: Nevarno...?!

RIDOLFO: Nevarno!

VERONIKA (*pokaže proti hiši, kjer je po vsej priliki IVANA*): In ona?

RIDOLFO (*nasmehne se, zmajuje z glavo*): Hja...

VERONIKA: Kaj »hja«...?

RIDOLFO: Veliko čudnih okoliščin...

VERONIKA (*očitajoče, a nič kaj prepričljivo*): Ridolfo!...

RIDOLFO: Preudarite, prosim! Leta. Videz. Kdo je pričal zanjo... Pa še marsikaj!...

MONIKA (*off*): Veronika, pri priči pridi dol!

VERONIKA: Ja! Ja! Ja!

RIDOLFO: No...?

Tišina. VERONIKA odloži vejo. Gledata se. V tem trenutku spoznamo, da sestra VERONIKA ni tako preproste pameti in tako prostodušnega srca, kot smo domnevali. — Nov obraz.

VERONIKA: Ne verjamete, da je res o n a ?

RIDOLFO: Vi verjamete...?

VERONIKA: Ni lepo!...

RIDOLFO: Ampak je tako!

Nova tišina. V kleti brunda PEPI.

VERONIKA: Mogoče sploh ne lovijo nje...

RIDOLFO: Prav gotovo ne!

VERONIKA: Koga pa?

RIDOLFO: Je to važno?

VERONIKA ga gleda sumnjičavo, počasi vpraša —

VERONIKA: Kako pa je pravzaprav z v a m i , Ridolfo?

RIDOLFO (*prizadeto*): Sestra Veronika!...

VERONIKA: Zelo se vam mudi...

RIDOLFO: Dovolite, da vprašam: niste še nikoli pete odnesli, čeprav niso ravno vas lovili?

VERONIKA: O, ja! O, ja! — (*Čez čas, šepetaje.*) Torej mislite, da bi uspela? Midva...?

RIDOLFO (*hipoma se mu vrne pesniška narava*): Veronika! Veronika! Čez peklenki prag bi te prenesel pod zvezde! Torej lahko upam?! Čez peklenki prag!

VERONIKA: Čakaj! — Mene zanima, kako bi zdaj in tule...

RIDOLFO: Zid pri hlevu. Vrv. Za svinjaki je senca. Od tam čez potok, do hrastovega gozda...

Tudi VERONIKA se vrača v staro podobo, spet začudeno in vzdihujé obrača besede.

VERONIKA: Angel nebeški... Angel varuh... Greh je... Kam me bo to pripeljalo?!... — Ampak, Ridolfo, kako bo pa potlej?

RIDOLFO (*navdušeno šepeta*): Nastopala bova, srce mojega srca!

VERONIKA: Nastopala?! Jaz...?!

RIDOLFO: Tamburin ti bom kupil! Naučil te bom plesati, da se bojo kamni smejali pod tvojo nožico! Na sejnih bojo videli samo tebe... kraljica boš...

VERONIKA: Nastopala... (*Nenadoma zelo odločno.*) Ampak, nobenega »angleškega kralja«! To pa ne, prosim!

RIDOLFO: Sploh ne!

VERONIKA: Nič »darling«!

RIDOLFO: Angel in Marija! Marijino oznanjenje! — Sčasoma bi morda kje staknila medveda!

VERONIKA opazi liste, ki jih je bila BETI zmetala na dvorišče. Pobere jih in krikne —

VERONIKA: Poglej, Ridolfo! — Kača! Krastača! Blisk!

RIDOLFO: Nič! Nič! To ni nič! Kačo ti bom v precep ulovil, krastačo bom pohodil, pred bliskom te bom skrnil!

VERONIKA cvili, odvrže liste, križa se, igralcu pa je njena razburjenost kar po volji: zaščitniško jo objema, boža, treplja, šepeta ji vroče besede.

RIDOLFO: Lilija s svojim vonjem odžene kačo! Lilija! Rezeda moja dišeča! Ne boj se!

VERONIKA (*milo vzdihuje*): Ridolfo, kaj bo?!

RIDOLFO: Vse bo! Tudi tisto...

VERONIKA: Molči, grdež! Jaz nič ne vem o tem! Molči, angleški kralj!

RIDOLFO: *Ti si kraljica! Vladarica! Pastirica mojega srca! Potipaj, kako bezlja! (Popade njeno dlan in jo pritisne na svoje srce.)*

VERONIKA: Ja! Ja! (*Nenadoma se domisli in prestraši.*) Ampak, oh, Ridolfo...

RIDOLFO: Kaj?

VERONIKA: Monika! ... In tisti tvoj...

RIDOLFO: Pepi...? (*Pljune.*) To je lump! Krade!

VERONIKA (*hitro*): Ona tudi!

RIDOLFO: Vidiš! ...

VERONIKA: Vseeno...

RIDOLFO: Čisto potihem in na skrivaj bova šla!

RIDOLFO skoči k zidu, sname vrv, ki jo že poznamo, en konec vrže VERONIKI.

RIDOLFO (*od navdušenja začne rimati*): En čas boš ti vodila, če bo nevarno, boš zadaj hodila. (*Zapleše po dvorišču.*) Hopla-hej, kdo gre zdaj naprej? Hopla-hej, angel, smej se, smej!

Ringaraja. Povezana sta z vrvjo, potezata se sem in tja, vijugata, smejeta se.

VERONIKA: Adijo, Monika!

RIDOLFO: Good night, Pepi, darling.

MONIKA in PEPI pa se ravno v tistem trenutku pojavita na vratih, ki vodijo iz kleti.

RIDOLFO in *VERONIKA* jima kažeta hrbet. *MONIKI* se utrga ogorčen vzdih, *PEPI* zastoče po pijansko, in se sliši, kot bi zakotalil kamne v sodu. — *RIDOLFO* in *VERONIKA* za hipec otrpneta. Vrv med njima je napeta, pa se potlej ob tej vrvi tipljeta drug proti drugemu. Konca vrvi se jima nabirata ob nogah. Počasi gre. Ravno tako počasi se iz ozadja približujeta *MONIKA* in *PEPI*.

V istem trenutku v *KUNIGUNDINI* izbi: *KUNIGUNDA* je oblečena in nališpana. Prime mošnjo z denarjem.

Vstopi *IVANA*.

IVANA: Kam?

KUNIGUNDA: Odkupila te bom.

IVANA: Pri kom?

KUNIGUNDA: Pri tistih tam zunaj, pri vojakih.

IVANA: Zakaj?

KUNIGUNDA: Edina možnost ...

Na dvorišču: *MONIKA* in *PEPI* sta prišla do varovancev. Popadeta konce vrvi.

MONIKA: Nikamor!

PEPI: Čez moje truplo!

Trmast molk.

V izbi —

IVANA (ponovi): Zakaj?

KUNIGUNDA: Ne maram, da bi te povaljali ko jazbec ozimino.

Na dvorišču —

MONIKA: Vse pozabljeno ...?!

PEPI: Vse zavrženo ...?!

VERONIKA in *RIDOLFO* zakrknjeno molčita. Zdaj sta že skupaj. *PEPI* zamahuje s koncem vrvi, a mu gre le bolj na žalostno.

V izbi —

IVANA: Zajahala bom konja. Ko me bojo vojaki zagledali, bojo moji!

KUNIGUNDA: Smeh bo, smeh! Kot če bi mačka na kozo posadili! Nikamor ne boš jahala! Nič več!

IVANA iztrga *KUNIGUNDI* mošnjo in jo vrže ob tla.

IVANA: Ne maram tega!

KUNIGUNDA se skloni, da bi pobrala mošnjo.

Na dvorišču —

MONIKA (*vzdiguje krilo*): Do kosti sem si ožulila noge, ko sem ti svet kazala! — No, kaj praviš?!

RIDOLFO: Zaceli se!

MONIKA (*zelo jezno*): Ti pa molči, sirotka bela! Z ritjo znaš migat, drugega nič!

PEPI: My heart is bracked!

VERONIKA (*šepne RIDOLFU*): Kaj pravi?

PEPI (*zakriči, prevede*): Moje srce je strto!

V izbi —

KUNIGUNDA: Ta svet je hudičeva grapa, punca! Hudič so ljudje, hudič so moški. V grapi je temno, več, in samo z denarjem si lahko svetiš!

Na dvorišču. — In Kunigundine besede dobijo odgovor v Monikinih. — Glasbeno.

MONIKA: Ta svet je božji travnik in mi smo napravljeni zato, da gospodu bogu nabiramo rožice, da spletamo venčke, narahlo moramo hoditi, čisti, prijazni...

PEPI: Prijazni!

V izbi —

KUNIGUNDA: Nič drugega ni! Če se prilizuješ, te potegnejo za grm, po bregu navzdol, še globlje v grapo...

IVANA: Laž!

Na dvorišču —

MONIKA: Kdor povalja božji travnik, takole v dvoje, v grehu, je prasica!
— Dve prasici!

VERONIKA: Ne!

V izbi —

KUNIGUNDA: Jaz imam denar!

IVANA: Ne maram!

Na dvorišču —

MONIKA (*Veroniki*): Samo z mano boš prišla do nebeških stopnic, sestrica!

VERONIKA: Nočem! Z njim bom šla!

VERONIKA spusti vrv, pomoli MONIKI figo pod nos, RIDOLFO pa svojemu patronu. Potem zaročenca objeta odkorakata proti robu dvorišča, kjer

sedeta. — MONIKA in PEPI sta neznansko osupla. PEPI dvakrat pijansko hlipne, toda nuna mu ne da do sape, potegne ga v ozadje dvorišča, šepeta mu v uho, dolgo, on kima, kima...

IVANA: Še enkrat vas vprašam: zakaj to počnete, zakaj bi to storili... zame...?

Kratka tišina. Potem —

KUNIGUNDA: Zato, ker si noseča. Tudi jaz sem bila enkrat — s t a b o.

IVANA (*na vso moč*): Ne!

KUNIGUNDA: Pač!

IVANA: Lažeš! Jaz sem božji otrok! In če si pustila svojega otroka ko podivjana mačka za kakšnim grmom, jaz nisem tista! Jaz sem božja! Mene so prinesli z božje poti, svečo so našli zraven mene!...

KUNIGUNDA: Rumeno, zavito svečko...

IVANA: Ne bom poslušala!

KUNIGUNDA: Mogoče si res božja... Kdor na svetu nima očeta, naj ga ima v nebesih. Ta je za vse!

IVANA: Nimam...?

KUNIGUNDA: Ali pa jih imaš sedem! — Lepo posilstvo!...

IVANA: Zverina!

IVANA plane v KUNIGUNDO in jo prične obdelovati s pestmi. Krči jo stresajo, hlipa, stoka, kot bi ji šlo za življenje.

IVANA: Ti vse zasvinjaš, ker si sama svinjska! Ni res! Ne! Ne boš me zvelkla v gnojnico! Pusti me! Svetnici nista pozabili... Ni res! Ne bom te več ubogala!

KUNIGUNDA nekaj časa prenaša udarce, potlej pa zgrabi dekle in jo ukroti: pritegne jo k sebi, stisk se spreminja v objem.

KUNIGUNDA: Daj! No! No! No!... Saj je prav, da si takšna! Pravico imaš! Zmeraj se moraš braniti! Udari, preden te udarijo! Mahni, če vidiš potuhnjenca, mahni, če vidiš ribje oči!... Ampak jaz te bom še marsičesa naučila... skupaj bova šele močni... in potlej otrok! Verjeti mi moraš! Slišiš?! Jaz sem vse to prestala... Zdaj nimava nobene druge izbire! Slišiš?!

IVANA plahni v njenih rokah. KUNIGUNDA zasuče dekletov obraz proti sebi.

KUNIGUNDA (*zelo zares*): Ne bom pustila, da bi ti kdo kaj storil. — Ti je slabo? Bruhaš...?

IVANA (*drobno*): Večkrat.

KUNIGUNDA: Z lasmi bo prišel na svet. Vse bo dobil, kar bo hotel. — Mogoče vendarle ni vse tako . . . (*Ne konča stavka, zamahne z roko.*) Grem! Ti pojdi v svojo kamro in moli! Pravijo, da včasih pomaga.

KUNIGUNDA gre k vratom. IVANA ima zaprte oči, roke ji mrtvo vise ob stegnih. Šepeta —

IVANA (*komaj slišno*): Katarina . . . Margareta . . . Prosim . . .

V tem trenutku pridejo iz kleti PETER in GABRIJEL in med njima PISAR, ki ima zvezane roke. PISAR gre proti sredini dvorišča, sede. MONIKA in PEPI sta dotlej šepetala, zdaj gresta vsaksebi.

Postavanje.

Spogledovanje.

Iztrgane besede.

PEPI: A crazy comedy!

GABRIJEL: Nehaj lajati!

PEPI: Mogoče bomo kmalu cvilili . . .

KUNIGUNDA, ki je dotlej pasla oči po dekletu, poslušaje njeno mrmranje, se vrne: skoraj surovo jo zasuče k sebi in jo s trdo roko prekriza.

KUNIGUNDA: Nič ni zastonj! Nobena stvar ne pride sama!

Potem hitro zgine v temo stopnic.

Nekaj hipov pozneje se pojavi na vratih, na dvorišču, kjer postavajo potepuhi. Vsi se zastrme vanjo, razen PISARJA. Njena obleka žari v težkih barvah. Pobere hlevsko svetilko, v drugi roki ima mošnjo z denarjem. Zaničljivo se nasmehne.

KUNIGUNDA: Ni vredno, da se tresete in spogledujete in si mežikate, saj ni od vas odvisno, kako se bo izteklo! Kar ste mi polokali, boste plačali! — Gabrijel, odpahni vrata!

GABRIJEL: Boš res šla?

KUNIGUNDA: Odpahni, sem rekla!

GABRIJEL jo uboga; ko pride ženska do vrat, mu še reče.

KUNIGUNDA: Pazi na . . . pazi nanjo!

Odide v noč.

GABRIJEL nekaj časa strmi za njo. Drugi so zbegani in napeti in nekako prismuknjeni, takšni so pač ljudje, če visi nad njimi nevarnost. MONIKA pobere vrv, ovije se z njo, kot bi uprizarjala Laokoontovo zgodbo, hlastno sproži pomenek —

MONIKA: To je zelo dobra gospa, ker je prevzela nase... No, tako lahko sklepamo, da je videla dalj od nosa, da pozna svet... Saj... če obredeš dosti sveta, spoznaš dobroto, spoznaš milino, spoznaš nežnost...

RIDOLFO (*ki sedi z VERONIKO bolj pri strani*): Meni ne bo nihče pomagal! Ni treba.

PEPI: Ojej! Ojej!

MONIKA (*se posmehuje RIDOLFU*): Čiv-čiv! Čiv-čiv! A si še živ?!

RIDOLFO: Ni potrebno, da bi mi kdo pomagal! Jaz sem čist!

MONIKA: Kdo pa ni, prosim...?!

VERONIKA (*nepričakovano hudobno*): Pri svetem Roku je res eden počistil...

MONIKA (*zakriči*): Kača! Kačo sem redila na prsih!

VERONIKA (*ponovi*): Pri Svetem Roku!

MONIKA: Vas je bila prazna!

VERONIKA: Ja, seveda! Ja, seveda! Angleži in Burgundci so jo spraznili, ampak, lisica zmerom še kaj stakne...

MONIKA: Ko bi ne imela božje dobrote v sebi, bi te zadavila! Tako mi plačuješ, oh!

RIDOLFO (*Veroniki*): Povej! Ne boj se! Jaz sem s tabo!

PEPI: Sramota!

VERONIKA: Pri svetem Roku! Tam je bil, kajne, na slami, človek, ki je še kar zdravo dihal, čeprav je imel nož med rebri... Pod zadnjico je skrival denar. In potlej...

MONIKA: Za božje cerkve sem vzela!...

VERONIKA: ... pod kiklo navezala!

MONIKA: Kdo je živel od tega?!

RIDOLFO: Kaj je bilo s tistim človekom?

VERONIKA: Otep slame na usta. Kar hitro so mu angeli zapeli.

PEPI (*pijansko, pa z veliko vnelo*): In zakaj ne?! Vprašam vas, kdo živi drugače?! Vprašam vas, kako je sploh mogoče drugače?! A se bosta vidva pri prepeličkah hranila? (*Ridolfu.*) Mogoče bi povedal ljudem, kakšnega sem tebe staknil na svislih?! Mogoče bi povedal, odkod si se priklatil...? In, zakaj si gledal ko maček, ki so ga s kolom potipali...?

RIDOLFO: Klečal si pred mano, sod smrdljivi, in zdaj...

PEPI: Vsak človek ima kakšen računček in škofijska sodnija jih zbira, na kup jih devlje...

V ospredje se požene PETER. Mogočno zakriči —

PETER: Vsi smo grešni!

Tišina. — GABRIJEL pride od vhodnih vrat, strmi zdaj v tega, zdaj v onega, počasi vpraša —

GABRIJEL: Torej se kar vsevprek sumničimo...? In za vsakega od nas bi se lahko reklo, da ga iščejo...? Takšni ljudje smo...? Od rojstva se bojimo...

PETER: Točno!

PISAR, ki je dotlej mirno sedel in pestoval zvezane roke, vzdigne obraz nad kolena, pa se na ves glas zasmije. Vsi pozijajo vanj, toda samo GABRIJEL se mu približa. — Nastane tišina, nekakšno treznenje, stavki padajo brez prave povezave, vmes trmasto, zmerom bolj zahtevno Gabrielovo spraševanje.

MONIKA: Smeje se!

PEPI: Že ve... On nekaj ve...

MONIKA: Molčimo, dobri ljudje! Molčimo, premišljujmo, molimo!

PEPI: Ne bi bili smeli tako!

Tišina.

VERONIKA: Zdaj je tam.

RIDOLFO: Kje? Kdo?

VERONIKA: Gospodinja.

RIDOLFO: Osat! — Ti si rezeda!

VERONIKA: Govori z vojaki... mogoče...

PEPI: Mogoče bi moral kdo...

GABRIJEL (*nenadoma, nasilniško*): In device Ivane nihče več ne vzame v misel...?!

MONIKA: O, ko bi bila spet pred mano cesta in za cesto potok, oh, ribice, Gospodove živalice... stopiš v vodo, z mokro nogo na travnik, sinička skače po grmovju... in če bi šla z mano, Monika, bi ti pokazala studenček, po katerem plava srebro... res, Monika... videla sem...

RIDOLFO hoče po vsej priliki prekiniti njeno snubljenje, pa začne peti pesem —

RIDOLFO: O duša, roža, beli cvet,
vijolica dišeča, lilija, rezéda...

GABRIJEL (*besno*): Drži gobec, komedijant! (*Proti drugim.*) Device vam sploh ni mar?! Čisto nič...?!

PETER svečano vzdigne roke, kot bi imel nekaj važnega povedati, pa mu Gabriel ne pusti.

GABRIJEL: Še enkrat vas vprašam: ali ste pozabili na devico Ivano?!

Tišina. — Potlej, čisto na hitro, tiho —

MONIKA (*v smeri proti Veroniki*): Saj bi šli lahko skupaj...

PEPI: V štirih se dajo napraviti lepe igre!

VERONIKA in RIDOLFO se spogledujeta.

GABRIJEL, ki ni dobil odgovora, stopa od enega do drugega.

GABRIJEL: Torej je bilo vse skupaj laž in ste se sprenevedali? Veja iz Domremyja...? Pesmice...? Vzdihovanje...? Obljube...? In kar sem jaz videl, sem pač iz pijanosti videl...? Strah, nič drugega...? Nikoli ne bo drugače, pravite?

Nobenega odgovora.

GABRIJEL hitro izvleče nož izza pasu. Ženski zacvilita, PEPI se skriva za Moniko. Potem se GABRIJEL zasuče k PISARJU, z dvignjenim nožem gre proti njemu. PISAR je popolnoma miren.

PETER (*zakriči*): Daj!

GABRIJEL z enim samim potegom prereže vrv, s katero ima PISAR zvezane roke. PISAR se zasmije, pomiga s prsti, da bi pognal kri po njih.

PETER: Kaj si storil?! Ne bi bil smel! On je...

GABRIJEL (*skoči k njemu*): Hudičovo dolgo si me trafil! Črne štorije in sama tema. Niti ene besede nisi zinil, ki bi ob belem dnevu obstala!

PETER: Ampak, jaz zdaj h o č e m povedati, kar sem izkusil! Moram!

MONIKA in VERONIKA in PEPI in RIDOLFO se upro.

MONIKA: Ne zdaj! Oh, ne zdaj, prosim, dobri mož!

PEPI: Many thanks!

VERONIKA: Ne!

RIDOLFO: Kar molči!

To je šlo eno čez drugo.

PETER (*se dere*): Hočem! Hočem! Moram! In vi me morate poslušati, ker je moj primer poučen! Bilo je tisti čas, ko je vitez Didier pustošil vasi okrog Verduna, dva dni pred vnebohodom, vse lepo zeleno, samostanski vrt...

PEPI (*zaničljivo*): Greengroser! Zelenjavar!

GABRIJEL: Povej!

PETER: Bilo je zjutraj...

GABRIJEL: Pusti jutro! Vemo, kakšno je jutro! — Povej, kar imaš povedati! Kaj se je zgodilo?

PETER (*svečano*): Pred samostanom, ki sem mu bil opat, so vojaki poslilili šestnajstletno dekle!

Začuden in zaničljivi vzkliki —

PEPI: In . . .?!

MONIKA: Kdo pa česa takšnega še ni videl?!

RIDOLFO: Saj smo vendar vsi . . .

PETER: Jaz sem z brati stal na mostovžu, ko se je to godilo . . . nisem jim branil . . . nisem se uprl . . . Dopustil sem sramoto in greh, ker sem se bal . . . Tičali smo tam zgoraj . . . Nismo odprli vrat . . . nisem vzdignil opatske palice . . .

GABRIJEL (*mirno*): Vem, da si svinja.

PETER: Trpel sem!

MONIKA: To je dobro! Joj, to je zelo dobro! Trpljenje pomaga!

PETER: Saj ni bilo samo tisto . . . Čakajte, pustite me, naj povem! Prosim!

PEPI: Kratko, častiti oče! A short story is a good story!

PETER: Ko so vojaki opravili, so odjahali. Mi še kar na mostovžu . . . Dekle je šlo k ribniku. Umila se je. Pozneje se je približala samostanskim vratom. Pokleknila je v prah in dolgo molila. Videl sem njen obrazek, bil je miren, ves v glori. Potlej, tisto noč, je okoli samostanskih vrat zacvetela glicinija. Jaz sem med molitvijo ugledal sveto Katarino. »Zdaj si videl!« mi je rekla. Dotaknila se me je. S prstom, tule, na čelu . . . Od takrat bolečina ni ponehala . . . Spoznal sem, da samo devišstvo lahko reši . . . Ker je bilo tisto dekle tako mirno . . . Moral sem proč . . .

Ko se je zgodba presukala v čudežno območje, so se poslušalci zganili. — Zaničevanje se spreminja v spoštljivo pozornost.

MONIKA: Kako čudovito in resnično! Ponoči, pravite . . .?! Med molitvijo . . .?!

RIDOLFO: Sveta Katarina!

PEPI: S prstom . . .?! Na čelu . . .?!

Zdaj se PISAR v tretje zasmije. Skobali se pokonci in se še kar smeje.

MONIKA: Kako si drznete, človek?!

RIDOLFO: Komu se smeješ?

PISAR (*navsezadnje spregovori*): Vam! Sebi! Vsem! Čudež in čarovnija! Nič drugega ni važno!

MONIKA: Čudeži s o!

PISAR: Tepejo nas, koža nam visi s hrbtov, duša nam čez zobe rine, vse je razmajano, ampak potlej nam povedo povestico in mi se blaženo nasmehnemo in sanje nam dišijo po samih rožah . . .

MONIKA: Ja! Ker nam je Gospod dal vrt, da se veselimo rož in metuljev in ptic!

PISAR (*zelo stvarno*): Ta človek je pobegnil iz samostana, ko ga je do kraja izropal. Nobene nemarnosti ni bilo, ki je v tistem kloštru ne bi

bili počeli. Veljal pa je za hudo učenega človeka. Med procesom proti devici Ivani v Rouenu so prišli k njemu, da bi povedal svoje mnenje. Njegova rzsodba: krivoverstvo! — To je resnica. Vse drugo so marnje.

PETER (*v skrajnem obupu*): V s i smo grešni! Trpel sem in trpim in bom trpel in bom upal v odrešenje!

Pokrije si obraz in zdrsne na kolena. Popolna tišina.

GABRIJEL: Kaj naj še verjamem? Komu naj še verjamem?

Prav tedaj se med vrati na levi pojavi IVANA. V rokah ima oklep in meč. Tiho sede na prag.

Pri desnih vratih: BETI.

Nekakšna zadrega. NUNI in GLUMAČA se lotijo prtljage, vendar potuhnjeno in kakor naskrivaj.

IVANA (*odvrže meč*): Jaz nisem devica Ivana.

PEPI: Vemo.

RIDOLFO: Je že tako . . .

VERONIKA: Saj ni važno . . .

MONIKA: Punčka, kar mirno!

Tišina. IVANA odvrže oklep.

GABRIJEL: Samo jaz . . .

IVANA: Kaj praviš?

BETI: Kdor iz žganja živi, se mu vse res zdi. — Črna krota je kraljična, roge nosi gosposkična . . .

GABRIJEL: Nisem vedel . . .

Tišina.

IVANA: Mene ni na vasi nihče prav maral. Ampak, potlej . . .

PEPI: Zakaj ne?

IVANA: Pankrt. — So rekli: ta ima mater na svislih, očeta v kleti.

PEPI: Aja!

IVANA: In sem takele vreče v mlin nosila, da boste vedeli! Tri njive sem oplela, ta čas, ko je gospodinja dve! — En fant me je imel pa rad . . .

PEPI: Kdo ti je rekel, da bi bila za devico Ivano pripravna?

IVANA: On! Fant.

PEPI: Aja!

VERONIKA: Kje ga imaš zdaj?

IVANA (*čisto mirno*): Burgundci so ga potolkli. Z mosta so ga vrgli. Takole je ležal v vodi, vidiš, ribe pa kar okrog njega . . .

PEPI: Ja . . . ribe ne strpijo dolgo . . .

IVANA: Takrat sta se mi prikazali sveta Katarina in Margareta. (*Nakrat močno.*) Tisto je res! Nisem lagala! In tisto, kar sem vam snoči pravila, je tudi res in jaz sem verjela, da bi lahko, in da bom . . .

GABRIJEL (*se grozeče zgane proti njej*): Lažeš!

BETI (*na vso moč*): Pusti otroka! (*Potlej mrmraje, pri sebi.*) Kača! Kraštača! Blisk!

GABRIJEL obstane, IVANA nadaljuje —

IVANA: Ko smo pa tako nesrečni! . . . Kdor nas hoče, nas zajaha . . . vsak mesec, vsak teden, vsak dan . . . vse gre čez nas . . . nič ne velja od danes do jutri . . . Angleži . . . Burgundci . . . domači . . . graščinski . . . škofovski . . . žito okrog vasi zažgejo, da bi videli ropat . . . ljudje molčijo . . . še ko imajo nož v trebuhu, nekateri molčijo . . . In potlej sem jaz slišala tiste glasove . . . tudi videla sem jih . . .

Ne zna povedati z besedami. S kretnjami slika svoj privid, medtem PETER moli psalm —

PETER: Quemadmodum desiderat cervus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te, Deus . . .

VERONIKA: Dolgo je ni . . .

PEPI: Precej dolgo . . .

RIDOLFO: Pogaja se . . .

MONIKA: Oh, to je tako pametna žena!

PEPI: Škofijski so posebno pogoltni!

VERONIKA: Vsak čas se bo zdanilo . . .

PETER: Peccavi, Domine! Peccavi, Domine!

GABRIJEL (*Ivani*): Kdo ti je orožje kupil?

IVANA: Vaščani. Da bi se me znebili. — Menda ste jezni name? (*Nenadoma močno, skoraj jezno.*) Vi ste takšni ljudje, vsi, kar vas je tukaj, da se lepo pomuznete . . . Frrrr! . . . Vojska gre sem, vojska gre tja, vi pa ko brencelj kobili med stegni! Mar vam je! . . . Nihče vam žita ne pomendra, nihče živine ne odžene . . . Culo imate, pa amen! Jaz sem tudi hotela imeti culo in sabljo . . .

MONIKA: Saj bi jo lahko imela, punčka! . . . Ali naj ti povem, kako je na božji poti, ko sploh ne veš več, kakšne glasove poslušáš? So zvonovi . . .? So angeli . . .? So prepeličke . . .? Ja, vidiš, tako se sprašuješ, in pot je zmeraj lažja, čeravno pot vkreber leze . . .

BETI: Pusti jo! Ovca ima stajo, konj ima hlev, ptiči gnezda!

MONIKA (*nežno in vzvišeno*): Kakšna čarovnica pa si, dobra žena?!

BETI: Žena nič — čarovnica dobra! Otroku daj mir! Vem, kaj je s tabo! Kdor se potepati nauči, od hiše proč beži!

MONIKA: Tri strehe so mi skurili nad glavo, preden se mi je posvetilo, da je tale (*pokaže proti nebu*) edina varna.

Ženski se nepremično gledata, BETI se zateče k čarovnemu reku.

BETI (*zloguje, dela znamenja*): Sa-tor-a-re-po-o-pe-ra-ro-tas!

MONIKA: Sana. Sava. Savita.

BETI (*osuplo*): O!

PETER: Fiat voluntas tua, Domine!

Koraki. — Vrata, ki so bila dotlej priprta, se širom odpro. KUNIGUNDA. Brez mošnje. Upihne svetilko in jo postavi na tla. Jutro prihaja. PETER moli, PISAR zavezuje culo, vsi drugi pa z odprtimi usti strmijo v KUNIGUNDO.

Dolgo molčanje, potem —

KUNIGUNDA: Spravite se mi iz hiše!

Vsevprek —

PEPI: Kaj je bilo?

RIDOLFO: Ali so že . . .

VERONIKA: Koga so pravzaprav . . .

GABRIJEL: Si plačala?

MONIKA: Dobra gospa, dobrotnica, prijateljica . . .

KUNIGUNDA (*ostro*): Molči! — Poslušajte!

Trobenta. Topot konjskih kopit. Jezdci odhajajo.

Vzdih olajšanja.

KUNIGUNDA: Niso iskali device Ivane.

Sprašujoči pogledi.

KUNIGUNDA (*pokaže na PISARJA, mirno in počasi pove*): N j e g a so iskali.

Osuplost je tolikšna, da nihče ne zmore besede. Nekakšno stokanje slišimo.

PETER se vzdigne iz molitve.

PETER: Kaj si rekla?!

KUNIGUNDA (*z nasmehom*): N j e g a sem odkupila. (Pisarju) Povej jim!

PETER: Ni res!

PEPI: Saj jih je vendar on pripeljal! . . .?

VERONIKA: Znoreli so! Vsi skupaj so znoreli! Greva!

RIDOLFO: Molči!

KUNIGUNDA (*se približa PISARJU*): Povej ljudem, kdo si!

PISAR je do kraja pripravil svojo culo. Mirno pove —

PISAR: Jaz sem razbojnik Ridolfo.

RIDOLFO (*ogorčeno in naivno*): J a z sem Ridolfo!

PISAR (*prijazno*): Seveda, ti si tudi Ridolfo. Jaz imam več imen in tole lepo ime ti kar pustim. Pravijo mi še: Ponižni Luka, Renard, Mišji Miha, pa še kako drugače... Ste slišali zame...? Niste...?

PEPI (*skoraj občudujoče*): Smo! Seveda! Miha! Jasno!

GABRIJEL: Renard!...

VERONIKA: Joj, Ridolfo, zdaj ne bo več mogoče... drugačno ime bova našla... Slišiš, Ridolfo?!...

BETI: Vražji Renard krade denar — denar razdeli, novega si preskrbi...

MONIKA: Ponižni Luka! Ali je mogoče?!...

Vse to se je kar usulo iz ljudi. PETER se odmika proti vratom na levi. Nenadoma zakriči —

PETER: Sramota in greh! (*Kunigundi*) Kako ste mogli...?!

KUNIGUNDA: Si ti boljši od njega?

PETER: Trpim zaradi grehov...

GABRIJEL: (*prereže*): Tuhtaš in cmeriš se... Ti si mizerija, ti si nič!

KUNIGUNDA: Opravljeno!

PISAR (*se smeje*): Všeč sem vam, hkrati vas je strah. In pri tem dobro vem, vidite, da boste nazadnje zlezli pod kuto takegale jokavca, on pa vam bo stopil na vrat in si obrisal solze. Če ne bo on, bo čarovnica. Tako ste navajeni, bog pomagaj! Jaz bi se bil sam skorajda navadil... Ti! (*Pokaže na Pepija*.) Tvoj stari lump, ti lump! Mogoče je pa tvojega starega stari imel kakšen kos njive in hišo... Pa so mu pšenico pomendrali eno leto, drugo leto, tretje leto...

PEPI: Ne tako, prosim, ne tako!...

PISAR (*se ne meni za njegov vzklík*): Častita sestra Monika, kje je bilo tisto...? Kje se je zgodilo...? Komu ste se lahko pritožili...?

MONIKA: Bogu sem se potožila!

PISAR: Kako je bilo, Gabrijel...?

GABRIJEL (*kakor v transu pripoveduje, kar smo nekoč že slišali*): Osmo-dili so me ko mačka... Zbežal sem... Mojo sestro so sredi dvo-rišča... Oče je visel na vodnjaku...

PISAR: Drugih ne bom spraševal. Ista pesmica. Precej dobro je poznam. In...?

KUNIGUNDA: Kaj bi rad povedal?

PISAR: Gnilo je vse. Cel svet. Sto let. Sto let. Še sto let... Če niso Angleži, so domači. Nič se ne spremeni. Device so povestica. Volk je pametnejši od človeka.

GABRIJEL: Grizeš...?

PISAR: Grizem! Dokler ne bomo požrli mrhovine, ne bo nič. Enkrat bo drugače!

Kratka tišina.

GABRIJEL: Vzemi me s sabo!

KUNIGUNDA *na vso moč zakriči* —

KUNIGUNDA: Nikamor! Ne boš šel! (*pisarju*): Odkupila sem te, ne smeš mi ga . . .

PISAR (*posmehljivo*): Napisal ti bom zadolžnico, gospa! Saj sem vendar pisar! In kaj še . . .? Marsikaj! Celo monštranco sem držal!

MONIKA: Mili Jezus!

GABRIJEL (*mračno in odločno*): S tabo bom šel!

KUNIGUNDA: Gabrijel!

BETI: Pusti hlapca umazanega!

KUNIGUNDA: Jaz ne morem brez . . .

Beseda ji zamre na ustnicah. Nepričakovano se oglasi IVANA —

IVANA: Jaz tudi!

KUNIGUNDA *ritenski omahuje proti vratom, nasloni se nanje, ker nima več moči, z otrplimi ustnicami mrmra* —

KUNIGUNDA: Ne . . . ne . . . ni mogoče . . . zakaj sem pa potlej . . . ne . . .

BETI (*Ivani, silovito*): Ti boš ostala tukaj! Otroka imaš! Otroka ne damo!

Betino kričanje odmeva po dvorišču. Zgubi se. Potem —

IVANA (*čisto mirno*): Zlagala sem se. Jaz sem res še devica.

BETI: Zakaj si . . .

IVANA: Tisti fant bi mi bil lahko napravil otroka, pa ni bilo več časa. Enkrat sem sanjala, da mi ga je . . .

Vsi stoje nepremično. KUNIGUNDA spolzi ob vratih. IVANA se zgane proti njej, toda sredi kretnje odneha. Skloni se, da bi pobrala oklep in meč.

PISAR: Pusti! Praznih rok boš šla. (*Gabrijelu*) Oba! Vse si bosta šele pridobila. — Pazita! Razbojnik gre ritenski iz hiše, da mu ne bi kdo skočil za vrat! Tako, vidiš! . . .

PISAR in IVANA in GABRIJEL se odmikajo, počasi, samo še za hipec se ustavijo v portonu, potem izginejo.

PETER ob zidu.

KUNIGUNDA *na tleh.* — BETI *se ji približa.*

KUNIGUNDA (*blodno, mrmraje*): Siena . . . Siena . . . Zdaj pa vem, kako mu je bilo ime . . .

BETI: Gospod hudič!

KUNIGUNDA: Gospod Pandolfo! — Siena . . .

GLUMAČA in NUNI se zganejo iz otrplosti. Spogledajo se kakor otroci sredi igre.

PEPI: Ali gremo . . . ?

VERONIKA: Skupaj! Seveda!

RIDOLFO: Ja!

MONIKA: Otroci moji! Otroci božji! Skupaj!

PEPI: In zaigrali bomo krasno igro o razbojniku Ridolfu!

RIDOLFO (*se pri priči postavi v pozitivuro*): Pozdravljeni! Jaz sem Ridolfo, Mišji Miha, Luka hudi, morilni nož me prav nič ne utruji!

PEPI: Ne dam blaga, denarja, ne ženice!

MONIKA: Ne sladke hčerkice, device!

VERONIKA: Oh, oče, mati blaga, šest tednov me z Ridolfom prstan veže že!

PEPI: Gorje! My daughter, o my flower, o my birch!

MONIKA: Gorje! Oj, hčerkica, gorje!

Med smehom se optavajo. Vsak popade svoje. VERONIKA vihti vejo, MONIKA cinglja, RIDOLFO skuša trobiti, pa mu ne gre prav dobro. Odidejo, kot bi na dvorišču ne bilo nikogar. Zmerom bolj oddaljeno se sliši pesem o devici Ivani. Prvi svit.

KUNIGUNDA: Ali je bil otrok, ali ni bil?!

BETI: Ne vem! — Slaba čarovnica . . . Ne vem! (*Mrmraje odhaja.*) Mogoče tudi to ni nič . . .

BETI zgine za vrati na desni.

Nenadoma: svit zgine, spet je noč, kakršna je bila na začetku. KUNIGUNDA in PETER gresta čisto mirno vsak v svojo izbo.

KUNIGUNDA prešteva denar, PETER se pokrije s knjigo. Natanko tako, kot smo ju [bili] že enkrat videli.

KUNIGUNDA: Denar preštevam. Pridite pogledat!

PETER: Skušnjava je huda, ampak, jaz sem čvrst!

KUNIGUNDA: Ne bo vam žal . . .

PETER (*svečano*): Ko je tiran Maxentius v tretje dal poklicati devico Katarino . . .

KUNIGUNDA: Bedak! Prejle sem zadremala in so me trapile hude sanje, zdaj me ti! . . . Preden vstanejo dekle . . . Ti ni do mene?

PETER: Oh! — Saj ne morem pozabiti, kakšno sem vas videl prvi večer! . . . Stali ste na pragu, ko sem prihajal, zadnje sonce ste imeli v laseh, vaš pogled se je odpiral kot hiša. Sredi hiše je bila devica . . .

KUNIGUNDA: Jaz?

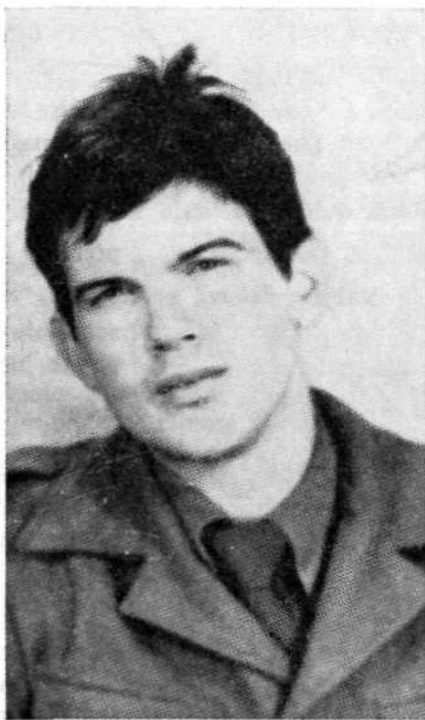
PETER: Vi!

KUNIGUNDA: Pridi!

PETER: Nemara bi res . . .

*PETER odloži knjigo, napoti se proti stopnicam.
V vrvišču se oglasijo pojoči angeli.
Luč ugasne.*

ZASTOR

Edelman
Jurinčič

Pesmi

MRTVA OBALA bodi mi sovražnik groza noči
 utopljena podoba
 beg neznanih skeletov
 utrip morskih volkov
 divjih mačk
 strah bodi
 večni spomin